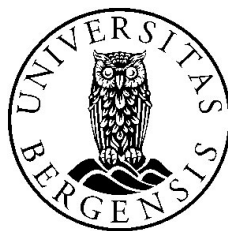

Å veilede personer ut av ekstreme miljøer: Muligheter og utfordringer

En kvalitativ analyse av veilederes perspektiver og
erfaringer

Rosa Rodriguez Escobar

Masteroppgave

Høsten 2023

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Forord

Først og fremst vil jeg takke informantene mine som har deltatt i denne forskningen. Dere har gjort det mulig for meg å realisere denne forskningen. Jeg ønsker også å takke min veileder Jan Skrobanek for motiverende samtaler og veiledning av prosjektet mitt.

Jeg ønsker også å gi en stor takk til mine studievenner (som har blitt til gode venner) under studietiden! Til slutt vil jeg takke familien som har tatt seg tid til å lese gjennom oppgaven og komme med innspill.

Rosa Rodriguez Escobar
Stavanger, 1. desember 2023

Sammendrag

På 90-tallet var det en oppblussing av personer som deltok i høyreekstreme grupper i Norge (Daugherty, 2019). Flere foreldre var bekymret for sine ungers deltakelse i disse miljøene, og som et resultat av dette utviklet det seg et program med nav EXIT (Daugherty, 2019).

Programmet ble ledet av blant annet forsker Tore Bjørge (Daugherty, 2019). Gjennom samtaler med de unge og involvering fra deres foreldre, ble de unge både kartlagt og presentert ulike muligheter for fremtidige valg (Daugherty, 2019). I dag eksisterer ikke ett EXIT-program. Likevel fremlegger regjeringen en rekke institusjoner og aktører som utfører liknende EXIT-tilbud (Regjeringen, u.å.). Disse institusjonene og aktørene har ett tett tverrfaglig samarbeid, hvor de arbeider med å hjelpe personer som ønsker å komme seg ut av ekstreme miljøer. Tiltakene de setter i gang baseres på den nøye kartleggingen som blir gjort av personene de skal hjelpe. Tiltakene er dermed ulike og kan utføres av ulike institusjoner og aktører, og *hvem* som utfører tiltakene vurderes underveis av prosessen.

På bakgrunn av de ulike tiltakene som har blitt utført i Norge for å hjelpe eller veilede personer ut av ekstreme miljøer, har jeg latt meg inspirere til å skrive denne oppgaven. Oppgaven utfører åtte semistrukturerte intervjuer med veiledere som er ansatt politiet eller kommunen. Informantene arbeider ulike steder i landet, og kan dermed bidra til en mer generell oversikt over tiltakene som blir utført. Ettersom oppgaven har en induktiv-dominerende tilnærming, har teoretisk rammeverk blitt vurdert underveis av datainnsamlingen. Teoriene rundt organisatoriske systemer, og avviksteori har blitt lagt vekt på i denne oppgaven.

Analysen av intervjuene fremlegger tre temaer; opplevelsen i organisasjonen, maktforholdet i relasjonen, og veiledningen i praksis. Analysen viser en rekke utfordringer veilederne står over, både på meso- og mikronivå. På et mesonivå belyses utfordringer i henhold til det som foregår i det organisatoriske systemet. Vurderinger med hensyn til informasjonsdeling og forståelse for klienter virker å være konstant. På et mikronivå belyses forholdet som veilederne i kommunen eller politiet har til sine klienter. Relasjonen er dynamisk, og veilederne må derfor kontinuerlig vurdere arbeidet sitt med klientene sine.

På bakgrunn av oppgavens teoretiske rammeverk og analysen av intervjuene, diskuterer oppgaven tre temaer; konsensusen av samfunnet, samfunnsmakt og samfunnets dynamiske bevegelse. Først og fremst viser det seg at veiledere har et sterkt normativt samfunnsperspektiv. Personer som bryter regler veilederne mener skal opprettholdes, blir veiledet til å ikke bryte disse reglene. Det er også et maktforhold mellom veilederne og

klienten som er interessant å diskutere. Oppgaven stiller seg kritisk til den tilsynelatende frivillige deltakelsen personene i de ekstreme miljøene har når de blir veiledet av kommunen eller politiet. Til slutt diskuterer oppgaven hvordan det dynamiske samfunnet påvirker arbeidet til veilederne på både meso- og mikronivå. På mesonivå finnes det flere utfordringer veilederne møter på i systemet de arbeider i. På mikronivå viser det seg at personer i ekstreme miljøer kan endre uttrykk og retning i miljøene. Dette kan dermed føre til et usikkert fremtidsperspektiv.

Antall ord i hovedteksten: 28 934

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	7
1.1 Problemstilling.....	7
1.1.1 Sosiologisk relevans	8
1.2 Begrepsavklaring	8
1.2.1 Veiledning.....	8
1.2.2 Ekstreme miljøer	9
1.3 Oppgavens struktur	10
2.0 Tidligere forskning og kontekst	11
2.1 EXIT i Norge	11
2.1.1 EXIT i Sverige	13
2.2 Aktive aktører i dag	14
3.0 Teoretisk rammeverk	16
3.1 Organisatorisk system	16
2.1.1 Bakkebyråkratiet	18
3.2 En opplevelse av avvikende atferd	21
4.0 Metode.....	26
4.1 Valg av metode og metodologisk tilnærming	26
4.2 Utvalg og rekruttering av informanter	27
4.3 Utførelse av intervjuene	29
4.4 Transkribering og etiske hensyn	31
4.5 Tematisering og koding	32
4.6 Relabilitet, validitet og generalisering i forskningsprosjektet	33
5.0 Analyse	35
5.1 Organisatorisk opplevelse	35
5.1.1 Samarbeid i et tverrfaglig felt	36
5.1.2 Arbeid i systemet – en opplevelse av usikkerhet.....	38
5.2 Maktforhold i relasjon	46
5.2.1 Konstruksjon av en ekstremist.....	47
5.2.2 Et systematisk perspektiv på frihet.....	49
5.3 Veiledning av klient – arbeid i praksis	53
5.3.1 Vurdering av klient	54
5.3.2 Relasjonsbygging	55
5.3.3 Målet med å veilede	63
6.0 Diskusjon	65
6.1 Konsensus av samfunnet	65

6.2 Samfunnsmakt.....	67
6.2.1 Taushet.....	69
6.3 Det dynamiske samfunn	70
6.3.1 Et dynamisk system	70
6.3.2 Et dynamisk uttrykk	71
7.0 Avslutning og konklusjon.....	73
7.1 Forslag til fremtidig forskning.....	74
8.0 Litteraturliste:.....	76
9.0 Vedlegg:.....	78
Intervjuguide	78
Informasjonsskriv og samtykkeskjema	79

1.0 Innledning

Veiledning og rådgiving av personer i ekstreme miljøer har blitt utført siden 90-tallet i Norge. På slutten av 90-tallet ble det utviklet et program med navnet EXIT (Daugherty, 2019). Det startet med at foreldre til unge nynazister organiserte seg, med mål om å få ungene sine ut av miljøene (Daugherty, 2019). De fikk støtte fra politiet og forskere, og det ble dermed utviklet et EXIT-program. Programmet hadde tilnærminger som var veiledende og diskuterende, og viste gode resultater i forebygging av kriminalitet (Daugherty, 2019). Flere skandinaviske land lot seg inspirere av dette programmet (Daugherty, 2019). Et spesifikt EXIT-program finnes ikke lenger i Norge i dag, men EXIT-tilbudene eksisterer fortsatt (Daugherty, 2019). Flere institusjoner og aktører, som kommunen og politiet, utfører liknende tilbud (Daugherty, 2019).

Denne oppgaven vil undersøke hvordan de ansatte i institusjonene utfører veiledning av personer i ekstreme miljøer. Veilederne arbeider i kommunen eller i politiet, og forskningen fordyper seg i deres perspektiver og drøfting rundt deres arbeid. Dette gjøres med en utførelse av kvalitative semistrukturerte intervjuer med åtte ansatte.

Analysen presenterer temaer som organisatorisk opplevelse, maktforhold i relasjon, og veiledning av klient – arbeid i praksis. Disse tre temaene ligger til grunn for diskusjonen av tematikken, hvor det teoretiske rammeverket vil bli anvendt.

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven har som mål å undersøke hvordan statlige personer blir veiledet ut av ekstreme miljøer. Med et ønske om å forstå opplevelser og perspektiver på dette feltet har jeg utviklet en problemstilling:

Hvordan reflekterer veiledere over sitt eget arbeid med å veilede personer ut av ekstreme miljøer?

For å svare på denne problemstillingen utføres det åtte kvalitative intervjuer. De strategisk utvalgte informantene har arbeidserfaring med veiledning av personer i ekstreme miljøer i Norge. Denne metoden åpner opp for å få innblikk i opplevelsen informantene har til sitt arbeid (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 49 & Tjora, 2021, s. 128). Videre har jeg utviklet ett forskningsspørsmål: *Hvordan håndterer statlige veilederne utfordringer de møter på?*

Forskningsspørsmålet vil være til hjelp for å drøfte og diskutere problemstillingen nærmere.

1.1.1 Sosiologisk relevans

Oppgaven har flere elementer som gjør den relevant innenfor sosiologien. Aakvaag (2008, s. 30-33) presenterer seks teoretiske motsetningspar; aktør/struktur, mikro/makro, kreativt/forutsigbart, verdi/nytte, konsensus/konflikt, og stabilitet/endring. Disse parene gir innblikk i debatter som har pågått innen moderne sosiologisk teori (s. 29), og berører flere elementer i denne oppgaven. Jeg vil gå nærmere inn på aktør/struktur og konsensus/konflikt ettersom oppgaven er mest forankret i disse.

Oppgaven har fokus på veilederes påvirkning på dem de veileder. Et slikt forhold kan forstås som et aktør/struktur – forhold. I dette tilfellet ligger forholdet mellom veilederne (struktur) og personer i ekstreme miljøer (aktør). Oppgaven har fokus på de veilederne, og det kan dermed virke som at oppgaven har et kollektivistisk perspektiv¹ (Aakvaag, 2008, s. 30). Likevel gir oppgaven et innblikk i hvordan struktur og aktør påvirker *hverandre*.

Oppgaven berører også både konsensus og konflikt. Konsensus belyses i veiledernes forståelse av arbeidsutførelse, og konflikt belyses i form av en verdikonflikt.

Selv om oppgaven ikke tar for seg spenningen mellom motsetningsparene, tar de for seg parene og diskusjonen rundt dem. Jeg er med dette trygg på at oppgaven er et bidrag til sosiologisk forskning.

1.2 Begrepsavklaring

Begreper kan ha ulike definisjoner knyttet opp mot seg. Dette kapittelet vil derfor avklare to begreper som er sentral i denne oppgaven; veiledning, og ekstreme miljøer. Disse begrepene blir aktivt brukt i oppgaven, og jeg anser det derfor som viktig å meddele hvordan de vil bli brukt i denne forskningen.

1.2.1 Veiledning

Begrepet veiledning er et relativt stort begrep som kan omfavne flere aspekter (Løw, 2009, s. 13). Denne oppgaven vil derfor spisse og forme defineringen av begrepet, slik den vil bli brukt i denne forskningen. Når jeg skriver om veiledning referer jeg til læringsutviklingen hos de som blir veiledet (fremover vil jeg referere til dem som klienter). Veiledning (også forstått

¹ Et perspektiv hvor kollektive sosiale strukturer har en dominerende påvirkning på handlingene til aktørene (Aakvaag, 2008, s. 30).

som en læringsform) er et redskap som blir brukt for å utvikle ulike aspekter hos individer (Gjems, 1995, s. 16-17). Veiledning blir også brukt for å ta vare på kompetansen klienter allerede besitter, samt den nye (s. 16). Veiledning tar utgangspunkt i klientens utgangspunkt, og er avhengig av klientens frivillige deltakelse (Gjems, 1995, s. 16-17).

Ole Løw (2009), presenterer tre hovedperspektiver på veiledning (s. 15). Det første perspektivet omhandler handling i veiledning. Der utvikles læringen gjennom handlinger. Det andre perspektivet omhandler refleksjon, og læringen gjennom det. Det siste perspektivet omhandler hvordan man lærer gjennom samhandling. Samhandlingen består av refleksjon gjennom dialog (s. 15).

1.2.2 Ekstreme miljøer

Begrepet «ekstreme miljøer» blir brukt i problemstillingen til denne forskningen. Det er derfor vesentlig å avklare oppgavens forståelse av «ekstremisme».

Ekstremisme er et komplekst begrep og kan forstås på flere ulike måter (Bjørkelo, 2016, s. 22). Denne oppgaven vil ta i bruk begrepet på denne måten; ekstreme ideologiske, politiske, og/eller ekstreme livssyn, hvor villighet eller aksept for bruk av vold for å oppnå sine mål er til stede (Bjørkelo, 2016, s. 24-26 & Regjeringen.no). Ekstremisme kan derfor komme til uttrykk både gjennom handlinger og tankesett (Bjørkelo, 2016, s. 25). Høyreekstremisme, venstreekstremisme og ekstrem islamisme er tre ulike kategorier som er vanlig å skille mellom i Norge (FN-sambandet, 2023). Hvilke ekstreme grupper som er fremtredende i samfunnet, kan endres over tid. Noen velger å skille mellom ekstremisme og voldelig ekstremisme (Konfliktrådet, u.å.). Ekstremisme kan forstås som et paraplybegrep for ideologer, holdninger i politiske diskusjoner, og voldelig ekstremisme kan forstås som personer som er villig til å ta i bruk vold for å oppnå ideologiske, religiøse eller politiske mål (Konfliktrådet, u.å.). Denne oppgaven skiller ikke mellom ekstremisme og voldelig ekstremisme.

Denne oppgaven vil dermed bruke begrepet ekstreme miljøer i den forstand: personer som er i miljøer som innehar holdninger som støtter eller oppfordrer til vold for å oppnå et politisk, ideologisk eller religiøst mål. Disse holdningene innehar dermed personen som deltar i slike ekstreme miljøer.

1.3 Oppgavens struktur

Kapittel 2 vil presentere tidligere forskning og kontekst til feltet. Den tidligere forskningen vil danne rammer for hva oppgaven tar utgangspunkt i, og dermed definere oppgavens kontekst. Den tidligere forskningen er delt inn i to underkapitler. Det første tar for seg et tidligere veiledningsprogram som har utført lignende arbeid som utføres i dag. Det andre presenterer aktive institusjonelle aktører hvor ansatte utfører veiledning av personer i ekstreme miljøer.

I kapittel 3 vil jeg presentere det teoretiske rammeverket. Teoriene jeg presenterer er knyttet til organisatoriske systemer, og avvikende stempling.

I kapittel 4 gjør jeg rede for den metodologiske tilnærmingen til forskningen. Oppgaven har en induktiv eksplorerende tilnærming, hvor det blir utført åtte kvalitative intervjuer. Disse intervjuene er individuelle og semistrukturerte. Kapittelet vil presentere planleggingen, utførelsen, og refleksjon rundt datainnsamlingen. Kapittelet vil også presentere arbeidet rundt sortering, og kartlegging av det samlede datamaterialet.

I kapittel 5 vil analysen av datamaterialet presenteres. Datamaterialet blir analysert gjennom tre temaer, som har flere koder knyttet til seg.

I kapittel 6 vil oppgavens problemstilling bli diskutert, hvor analysen, teori og tidligere forskning vil bli anvendt.

I kapittel 7 oppsummeres og konkluderes oppgaven. Det vil også bli presentert forslag til fremtidig forskning, samt refleksjon rundt egen forskning.

2.0 Tidligere forskning og kontekst

Tidligere forskning i denne oppgaven danner både kontekst og utgangspunkt for valget av tema. Kapittelet har to underkapitler; 1.4.1 Exit i Norge, og 1.4.2 Aktive aktører i dag. Det første underkapittelet tar for seg det tidligere programmet EXIT og forskning på veiledning av personer i ekstreme miljøer. EXIT var et sentralt program for denne type veiledning på slutten av 90-tallet, og har blitt utført i flere andre land i Europa. Programmet eksisterer ikke i dag, men er fortsatt en relevant informasjonskilde for forskning på dagens aktører som utøver liknende arbeid (regjeringen, u.å.). Programmets (EXIT) tilnærming til sine klienter virker å ha flere likhetstrekk til dagens veiledere (se begrepsavklaring «veiledning»). I det andre underkapittelet vil jeg gjøre rede for aktuelle institusjoner og aktører som utfører slik veiledning i Norge i dag. Samtidig vil jeg presentere et sentralt forskningsinstitutt, C-REX.

Det har blitt gjort en rekke studier på forebygging av ekstremisme eller radikaliserings. Likevel viser det seg at forskning på de institusjonelle prosessene av veiledning, samt refleksjoner rundt det praktiske prosessene, er betydelig mindre. Det er derfor viktig å presisere den begrensede forskningen som har blitt gjort på denne tematikken.

2.1 EXIT i Norge

Norge og Sverige startet de første programmene for det som forklares som «deradicalization» (som jeg vil referere til som deradikalisering fremover) og «disengagement» (som jeg vil referere til som av-involvering fremover) (Daugherty, 2019). Programmene hadde navnet EXIT, og ble utviklet som følge av økende radikaliserings og ekstremisme med nazi-ideologi på slutten av 90-tallet (Daugherty, 2019, s. 219-229). Horgan og Braddock (2010) beskriver deradikalisering som en endrende prosess i personers kognitive nivå (ref. Daugherty, 2019, s. 221). Denne prosessen utspiller seg gjennom langvarige endringer i tankesett, hvor risikoen for tilbakefall er senket (Daugherty, 2019, s. 221). Av-involvering kan derimot bli beskrevet som endringer av roller i en gruppe (Horgan & Braddock, 2010, referert i Daugherty, 2019, s. 221). I flere av-radikaliseringsprogrammer er av-involvering viktig å oppnå, for å igjen oppnå deradikalisering (Kruglanski, Gelfand, & Gunaratna, 2011, referert i Daugherty, 2019, s. 221). Det virker altså å være en relasjon forhold mellom av-involvering og deradikalisering. Likevel argumenterer Daugherty (2019) for at det ikke nødvendigvis trenger å stemme (s. 222). En persons av-involvering kan ikke tilsa at en person har blitt deradikalisert, med hensyn til tilbakefallene tanker (s. 222).

EXIT-programmene i Norge og Sverige hadde flere likhetstrekk, blant annet liknende ideologiske retninger (Daugherty, 2019, s. 220). Ulikheten mellom programmene var alderen på klientene. Norge hadde flere unge klienter, og Sverige hadde flere eldre. De unge klientene i Norge ble derfor tilbudt tidligere intervensjoner, hvor blant annet foreldre også ble involvert (s. 220). Foreldre av unge personer som deltok i ekstreme grupper dannet seg et nettverk med støtte fra Manglerud politi (s. 226-227). Gruppen hadde ønskede resultater, og klarte å få flere av sine egne barn ut av miljøet (Daugherty, 2019, s. 227). Nettverkene med foreldre kontaktet Tore Bjørge², som utviklet et mer formelt program i 1996 (Daugherty, 2019, s. 227 & Bjørge & Carlsson, 2005, s. 66). Staten samlet flere personer som hadde kjennskap til eller forsket på tematikken, til å arbeide med tematikken, og ett år senere fikk programmet både politisk og økonomisk støtte (Daugherty, 2019, s. 227-229). EXIT-programmet startet offisielt høsten 1997 (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 70). EXIT i Norge hadde tre hovedmål; 1. Hjelp de som ønsket å forlate voldelige eller rasistiske grupper (Bjørge, 2002, s. 19). 2. Etablere lokale nettverksgrupper for foreldre som hadde barn i disse voldelige eller rasistiske gruppene. 3. Meddele metoder og kunnskap som berører tematikken til de som arbeider med personer i de voldelige eller rasistiske gruppene (Bjørge, 2002, s. 19).

En tilnærming som ble tatt i bruk for å forstå og kartlegge de unge personene i miljøene var gjennom samtaler (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 69). «The empowering conversation», utviklet av Bjørn Øvrum, ble et metodisk verktøy i tidlige intervensjoner med de unge som var i rasistiske eller voldelige miljøer. Metoden kunne bli tatt i bruk av blant annet lærere, sosialarbeidere og politiet. Metoden utspilte seg i en frivillig samtale mellom de unge klientene og deres foreldre. Samtalene omhandler faktorene for den aktive deltakelsen i slike miljøer, og faktorene for å kunne trekke seg unne de miljøene (s. 69-70 & 95). Denne kartleggingen av ungdommen, kan for eksempel føre til at ungdommen blir oppfordret til lovlige eller sosialt aksepterte alternativer (s. 70 & 95). Hensikten med slike samtaler er ikke å straffe, men å skape en utvikling hos de unge samt vekke oppmerksomhet og engasjement hos foreldrene (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 69). Bruken av denne tilnærmingen viste seg å være en effektiv, spesielt når politiet utførte det (s. 70 & 96).

Som tidligere nevnt er av-involvering en viktig faktor for å kunne oppnå en de-radikliseringsprosess (Kruglanski, Gelfand, & Gunaratna, 2011, referert i Daugherty, 2019, s. 221). Likevel kan av-involveringen være utfordrende for flere (Bjørge & Carlsson, 2005, s.

² Tore Bjørge er direktør og forsker hos C-REX (Senter for ekstremismeforskning) i Oslo (Universitet i Oslo, 2021, 3. juni). Bjørge har et stort forskningsrepertoar innen ekstremismeforskning (Universitet i Oslo, 2021, 3. juni).

30). Bjørge og Carlsson (2005) presenterer fem hindrende faktorer for av-involvering hos personer i høyreekstremer miljøer: 1) Det er for mange positive faktorer i gruppen. Det har blitt investert, og dannet relasjoner med gruppen. Selv om en person ikke lenger har samme verdier eller ideologisk syn som gruppen, har de skapte relasjonene en så stor påvirkning at personen ikke ønsker å forlate gruppen (s. 30). 2) Frykten for negative sanksjoner fra gruppen (s. 31). Personer som har deltatt i en mindre periode vil ha større sannsynlighet med å kunne forlate gruppen uten negative sanksjoner fra dem. Personer som har deltatt i lengre perioder kan derimot oppleve det annerledes. Dette er på bakgrunn av deres viten til gruppen, og gruppen sin frykt for at informasjon om dem deles til andre. En annen sanksjon kan være skuffelse fra gruppen. Ledende aktivister kan derimot motta dødstrusler og trakassering. 3) Manglende beskyttelse mot tidligere fiender: Personer kan selv i ettertid bli trakassert av tidligere fiender. Og ved at de forlater gruppen gjør at de kan miste en beskyttelse de kun får av å fortsette i gruppen. 4) De har ingen steder å gå (s. 31). Frykten for at de ikke har noen steder å gå, da relasjoner med både venner og familie kan ha blitt brudd som følge av personen sine valg (s. 31-32). 5) Frykt for deres karrierefremtid (s. 32). Personer kan frykte deres rykte kan ødelegge eller begrense deres karrieremuligheter (Bjørge & Carlsson, s. 32, 2005).

Refleksjoner rundt ansatte i EXIT-Norge er utfordrende å finne. Likevel er deres tilnærminger og erfaringer med denne type arbeid, sentral og relevant til denne forskningen.

2.1.1 EXIT i Sverige

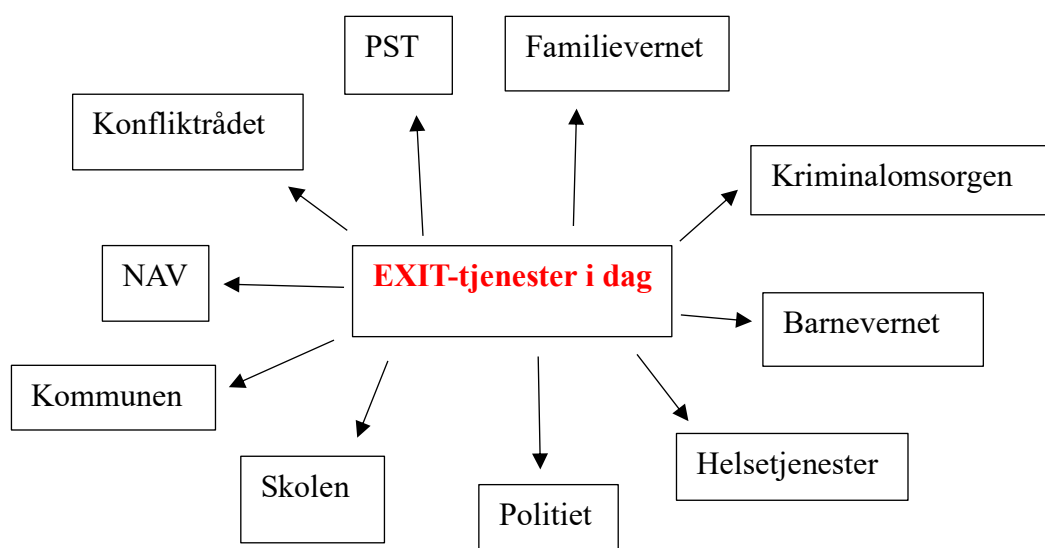
Flere andre land som Sverige, Finland, Tyskland og Sveits har utført EXIT arbeid (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 70-78). Ettersom den tidligere ny-nazisten Kent Lindhal fikk oppfordring fra den norske EXIT til å starte et eget EXIT i Sverige (s. 70-71), vil denne oppgaven kun presentere EXIT i Sverige av de andre landene i Europa.

I 1998 startet EXIT i Sverige (s. 71). De som var i ekstreme miljøer kontaktet som oftest EXIT selv, og de som arbeidet i EXIT hadde ofte selv tidligere vært ny-nazister (s. 71). EXIT i Sverige utviklet fem faser som personer som ønsker å forlate det ekstreme miljøet går gjennom. Samtidig viser de fem fasene hvordan EXIT kan hjelpe dem i de ulike fasene. Forst og fremst vil personer i ekstreme miljøer oppleve motivasjon for å forlate det når de kontakter EXIT. I fase to vil personer måtte kutte kontakt med det ekstreme miljøet. Den tredje fasen omhandler prosessen av etablering av sitt «nye liv», etter å ha forlatt det ekstreme miljøet (s. 71). I fjerde fasen vil personen oppleve en form for refleksjon rundt egne handlinger, spesielt handlingen med å ha deltatt i ekstreme grupper (s. 72). Site fase personer som deltar i EXIT

vil gå gjennom er stabilitet. I denne fasen vil personen være i det normative stabile liv, med jobb, hus, og familie (s. 72). I de første fire fasene tilbyr EXIT ulike former for tilbud selv, eller med støtte fra andre aktører eller organisasjoner (s. 71-72). I siste fase er det ikke et aktivt samarbeid mellom EXIT og personen de arbeider med, men personene kan fortsatt ha en viss kontakt med støttepersonen de først ble tildelt i de fem fasene (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 72). EXIT i de andre nevnte Europeiske landene ble utviklet etter Norge og Sverige.

2.2 Aktive aktører i dag

I Norge er det ikke lenger et *eget* EXIT program (Regjeringen, u.å., s. 2) Likevel tilbys EXIT-tjenester fra ulike ansvarlige strukturer, som har kompetanse innenfor tematikken (s. 2). Hvem som trer inn og utfører EXIT-arbeid vurderes underveis, og skal tilby ulike tiltak for å hjelpe vedkommende som søker dette (Regjeringen, u.å. s. 2 & 7). Hvilke tiltak som er mest effektivt finnes det ikke et fasitsvar på (s. 3). Et av flere tiltak som tilbys er veiledning (s. 4). Regjeringen anbefaler å kontakte regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), hvis man kjenner til noen som ønsker denne veiledningen (s. 4). Det finnes flere relevante tjenester som tilbyr EXIT (se figur 1); Kommunen, konfliktrådet, NAV, politiet, politiets sikkerhetstjeneste (PST), barnevernet, familievern, skolen, kriminalomsorgen og helsetjenester (s. 7-11).

Figur 1: Oversikt over dagsaktuelle EXIT-tjenester

Det er et tett og avhengig samarbeid mellom de ulike strukturene, noe som er sentralt for å kunne reintegrere personene tilbake til samfunnet (s. 2-3). I samarbeidet vurderes og fordeles arbeidsoppgaver, som oftest av radikaliseringskontakter og SLT-koordinatorer (samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak) (s. 3). Denne teksten vil utdype politiets bidrag samt kommunen sitt, med hensyn til oppgavens begrensning.

Politiet sitter med kompetanse om forebyggende arbeid rettet mot voldelig ekstremisme og radikalisering (s. 9). Kompetansen implementeres også i deres arbeid med personer som skal hjelpes ut av ekstreme miljøer. Individuelle samtaler med personene de skal hjelpe, er et sentralt tiltak politiet tar i bruk. Dette gjøres med hensikt til å kartlegge behov og dermed videre tiltak. En sentral aktør i politiet er radikaliseringskontaktene. De opererer som broen mellom politiet, kommunen, lokalsamfunnet og PST (s. 9).

I kommunen er det gunstig tildele en person ansvaret for EXIT-arbeidet, som for eksempel SLT-koordinatoren (s. 7). Personen bør koordinere samarbeidet i det tverrfaglige, hvor arbeidsoppgaver ikke blir avhengig av enkeltpersoner for å gjennomføre. Personer i kommunen som arbeider med personer i en exit-prosess må ha kompetanse, ressurser, veiledningstid, og en passende personlighet for arbeidet. Veiledningstiden er sentralt for å utvikle en relasjon til personene de arbeider med (s. 7). I arbeid med personer som har en straffedom på seg, er det som oftest kriminalomsorgen som trer inn (s. 8). Tiltakene kommunen iverksetter til personene som har et ønske om å forlate det ekstreme miljøet, må være skreddersydd. Regjeringen (xx) legger også vekt på viktigheten av bevissthet av mulig opplevelse av stigmatisering hos de personene som er i en EXIT-prosess (s. 8). Regjeringen (xx) henviser også til en rekke nettressurser med hensyn til EXIT-samarbeid (s. 12-13). Utveier.no er en av dem, og blir beskrevet som en kunnskapsportal (s. 12). Portalen er en nettside fra RVTs, og inngår i handlingsplanen til regjeringen mot voldelige ekstremisme og radikalisering (s. 12).

Det er dagsaktuelle aktive strukturer og aktører som tilbyr tiltak for å hjelpe personer som ønsker seg ut av ekstreme miljøer. Likevel er det viktig å presisere at tiltakene som Regjeringen presenterer er tiltak til personer som *selv* ønsker dette, eller kjenner til noen som kunne tenkt seg dette. Det er også viktig å presisere manglende forskning på erfaringer og opplevelser personer som jobber med denne tematikken har. Dette er en sentral faktor til oppgavens tema, for å kunne bidra til mer forskning innenfor tematikken.

3.0 Teoretisk rammeverk

For å undersøke og drøfte empirien til denne oppgaven er det sentralt å ha et godt og stabilt teoretisk rammeverk. Det teoretiske rammeverket vil bli brukt for å lede og belyse hvordan analysen av empirien vil bli diskutert, for å kunne svare på problemstillingen. Denne oppgaven har en induktiv dominerende tilnærming, som vil si at teorier har blitt inspirert av tidligere forskning. Teoriene vil dermed anvendes i diskusjonen med empirien som blir presentert i kapittel 5.0 Analyse. I analyse-kapittelet er det tre hovedtemaer; «Organisatorisk opplevelse», «Maktforhold i relasjon», og «Veiledning av klient – arbeid i praksis».

Etter flere gjennomganger av ulike teorier som kan ha vært aktuell for denne oppgaven, har det til slutt blitt bestemt å ha fokus på to perspektiver. Første perspektiv omhandler organisasjoners system og konsekvenser av det, samt opplevelsen hos ansatte av i ulike systemer. Det første perspektivet kan knyttes opp spesielt til tema én «Organisatorisk opplevelse» av empirien. Dette da temaet tar opp informantene sin opplevelse av systemet og strukturen på arbeidsplassen. Dette presenteres i analysen og diskusjonen. Det andre perspektivet omhandler samhandling maktforhold mellom to personer, og hvordan dette utspilles i praksis. Perspektivet kan knyttes mer opp mot tema to «Maktforhold i relasjon» og tre «Veiledning av klient – arbeid i praksis» i empirien. Dette presenteres også i analysen og diskusjonen.

3.1 Organisatorisk system

Mekanisk system, også forstått som byråkrati, og organisk system er systemer i en organisasjon som forteller noe om hvordan ledelsen og ansatte håndterer og arbeider med arbeidsoppgaver og andre utfordringer (Burns & Stalker, 1994, s. xxii & 119-125). Dette gjennom tilpasningsmulighet tekniske eller kommersielle endringer (s. 119). Teorien rundt arbeidssystem har en sentral relevans for å kunne svare på problemstillingen til oppgaven. Etersom det blir intervjuet ansatte i et arbeidssystem, og hvordan de utfører arbeidet sitt, kan systemets form påvirke de ansattes handlingsrom samt opplevelse av sitt handlingsrom.

Både organisk- og mekanisk system er motpoler og har tydelige kjennetegn (s. 119-122). Om organisasjoner har et mekanisk eller organisk system endrer seg (s. 122). En organisasjon trenger ikke nødvendigvis å ha et rent organisk eller mekanisk system (Burns & Stalker, 1994, s. 122). Man kan se for seg en horisontal linje hvor mekanisk system ligger til venstre og

organisk system ligger til høyre. Organisasjoner kan bevege seg fritt mellom disse systemene i linjen (s. 122).

I et organisk system er det flere klare kjennetegn (Burns & Stalker, 1994, s. 121). Systemet er i organisasjoner som stadig har endringer i utfordringene de møter på. De eksisterende arbeidsrollene blir sett på som *en del av* det større systemet, hvor spisskompetansen deres må kunne anvendes for å løse den felles utfordringen de møter på. Utfordringene kan være krevende å bryte ned og gi til konkrete definerte roller på arbeidsplassens hierarki.

Arbeidsrollene kan være flytende med en svak rolleavklaring, hvor arbeidsoppgavene ofte er i endring (s. 121). Den svake arbeidsavklaringen, og definering over eget arbeid, kan skape usikkerhet hos ansatte (s. 122-123). Likevel åpnes muligheten for deling av arbeidsoppgave og samarbeid mellom ansatte (Burns & Stalker, 1994, s. 121).

Det organiske systemet har ikke et vertikalt hierarki, slik mekanisk system har (Burns & Stalker, 1994, s. 120-121). Systemets hierarki er nemlig horisontal (s. 121). Flere ansvarsområder ligger ikke nødvendigvis kun hos lederne av organisasjonen, men hos ansatte som har akkurat den spisskompetansen som trengs (s. 121). Dette kan være avdelingsledere eller prosjektledere. Bestemmelsen om hvem som skal lede og ha autoritet baseres på konsensusen (s. 122). Som følge av at arbeidsoppgaver og arbeidsroller kan endre seg, kan flere personer i systemet havne i en lederrolle. Kommunikasjonsflyten drives også horisontalt i systemet. Det resulterer i samhandlinger om blant annet informasjonsdeling og støtte, mellom personer i ulike roller og stillinger (s. 121). Beslutninger tas nemlig ofte kollektivt (s. 122). Samhandlingen har derfor *ikke* en dominerende dikterende kommunikasjon, slik i mekanisk system (Burns & Stalker, 1994, s. 120-121). Et slikt avhengig samarbeid mellom ansatte kan legge flere krav hos ansatte (s. 125).

Mekanisk system er motpolen til organisk system, som eksisterer i organisasjoner med stabile utfordringer (Burns & Stalker, 1994, s. 119-122). Utfordringer blir i dette systemet brutt ned og tildelt ulike arbeidsoppgaver til spesialiserte roller (s. 120). Dette fører til et svakt forhold til det generelle problemet hos ansatte. Lederne i organisasjonen og avdelinger har et ansvar for at de andre ansatte har en relevant rolle i problemløsingen. Det blir gitt tydelige retningslinjer og metoder til de ulike definerte rollene. Det er altså hos ledelsen de største beslutningene blir tatt. Ledelsen er høyt i hierarkiet, hvor de andre ansatte har en lavere status i hierarkiet. Interaksjonene foregår derfor vertikal, hvor kontroll og autoritet er tydelig (s. 120). Ansatte jobber ofte alene, og er kun ansvarlig for sitt felt (s. 123). Likevel er ansatte

ansvarlig av å bli tildelt arbeidsoppgaver av ledelsen, som sitter på den overordna kunnskapen for å løse problemet (Burns & Stalker, 1994, s. 123).

Som nevnt innledningsvis kan det mekaniske system forstås som et byråkratisk system (Burns & Stalker, 1994, s. xxii). Teorien om bakkebyråkratiet (Lipsky, 2010), vil derfor være aktuell å presentere som en forlengelse av å forstå det mekaniske system.

2.1.1 Bakkebyråkratiet

Bakkebyråkratiet («*street-level bureaucracies*»), presentert av Lipsky (2010), tar for seg utfordringer ansatte i offentlige aktører møter på. Perspektivet tar for seg flere aspekter med offentlige ansatte og deres forhold til både sin egen arbeidsplass og sine klienter (Lipsky, 2010). Denne teksten vil ha fokus på begge perspektiver med vekt på det som er relevant til denne forskningen.

Lipsky (2010) presenterer begrepet bakkebyråkratene («*street-level bureaucrats*») (s. 3). Bakkebyråkratene samhandler direkte med klienter, slik som for eksempel politiet eller kommunale ansatte gjør (s. 3). Bakkebyråkratene, som er offentlige ansatte, tilbyr tjenester presentert av myndighetene, og er dermed med på å vise den sosiale og politiske konteksten (s. 4). Dette er med på å illustrere statens påvirkning og kontroll. Det er to årsaker til at bakkebyråkratene har en dominerende kontroversiell politisk rolle i henhold til offentlige tjenester. Først funksjonaliteten av de offentlige ansatte, hvor statlige midler reguleres ut ifra om tjenestene bakkebyråkratene tilbyr har en tilstrekkelig funksjonalitet (s. 4-8). Den andre kontroversielle politiske rollen bakkebyråkratene har er deres betraktelige påvirkning på folk sine liv, og kan påvirke klientenes livssjanser (s. 4-12). Påvirkningen bakkebyråkratene kan ha på klientene sine er flere. Det kan være for eksempel klientene sitt egen syn på seg selv. Ved å behandle noen som for eksempel velferdsmottaker, kan denne behandlingen påvirke at klientene selv begynner å se på seg selv som velferd mottakere (s. 9). En reaksjon som dette, eller andre reaksjoner klientene får på bakgrunn av bakkebyråkratene sine valg, er noe bakkebyråkratene må håndtere. Det er heller ikke kun bakkebyråkratene som må forholde seg til klienten, men også omvendt. I forholdet mellom bakkebyråkratene og klientene, eksisterer det visse forventninger bakkebyråkratene har til klientene (s. 11). Disse kravene må klientene ta hensyn til i forholdet. Dette kan for eksempel sees i relasjon mellom politiet og deres klienter. Forholdet mellom bakkebyråkratene og klientene som beskrevet er med på å

illustrere påvirkninger og endringer bakkebyråkratene kan ha på sine klienter (Lipsky, 2010, s. 9).

Videre i teorikapittelet vil det bli presentert tre relevante perspektiver i bakkebyråkratiet; bestemmelser basert på skjønn, forholdet mellom bakkebyråkraten og klienten, og begrenset ressurser.

Forholdet mellom bakkebyråkraten og klienten

Forholdet mellom bakkebyråkratene og deres klient er relevant å undersøke til denne forskningen, ettersom informantene til dette prosjektet veileder og har en relasjon til sine klienter. Klienter gir i flere tilfeller samtykke til samhandlingen de har med byråkratene (s. 57). Likevel forteller Lipsky (2010) klientene ikke deltar frivillig i relasjonene med bakkebyråkratene (s. 55). Dette på bakgrunn av at bakkebyråkratene besitter goder eller tjenester klienter ikke kan få andre steder (s. 54). Samtidig administreres og kontrolleres samtykkene som blir "gitt" kontinuerlig av aktørene (s.57). Det utspiller seg altså en kontroll over klientene i relasjonen.

Bakkebyråkrater har en kontroll som et resultat av deres posisjon, og tilgang og makt over fordeler (s. 57). En annen måte kontroll sees i forholdet mellom klient og bakkebyråkrat er gjennom bakkebyråkratenes sanksjoner på avvikende oppførsel (s. 58). Bakkebyråkraten lærer bort korrekte handlinger, og lager struktur i forholdet hvor de får kontroll over klienten sin uavhengighet (s. 58). Et slikt maktforhold finnes i flere andre relasjoner. Et eksempel i denne konteksten, så kan bakkebyråkraten forsøke å ta kontroll over relasjonen, men klienten kan øke sine krav til samarbeidet for å selv få mer kontroll i relasjonen. Likevel vil byråkraten sitte igjen med mest makt i relasjonen (s. 58). Relasjonen er i bunn og grunn påvirket av bakkebyråkratene sine prioriteringer (s. 59-60).

I relasjonen mellom bakkebyråkraten og klienten skjer det en prosess hos klienten (s. 59). Klienten går fra å være "person" til klient. Dette gjøres ved at klienten blir plassert i en kategori av bakkebyråkratene, og klienten vil så bli behandlet som en tilhørende person til kategorien (s. 59).

Forholdet mellom bakkebyråkraten og klienten kan også være turbulent. Trusselen eller frykten for å bli fysisk skadet av sine klienter er noe bakkebyråkrater må forholde seg til (s.

31-32). Likevel er en sentral oppgave hos bakkbyråkraten skape makt gjennom å bygge respekt klienten har for dem (s. 32).

Bestemmelser basert på skjønn

Lipsky (2010), presenterer to politiske bedømmelser (s. 13-25). Den første politiske bedømmelsen har fokus på bakkebyråkratene sin bruk av skjønn av klienter i sitt arbeid (s. 13-16). Den andre retningen har mer fokus på forholdet mellom bakkebyråkraters forhold til sine ledere, og deres ulike prioriteringer i arbeidet (s. 16-18). Denne teksten vil ta for seg den førstnevnte politiske bedømmelsen, da det er den som er relevant til denne oppgaven.

Bakkebyråkrater tar i bruk skjønn under vurderinger i forhold til klienter (s. 13). Disse vurderingene kan være for eksempel hvilke tilbud de vil tilby til publikum/klienter. Samtidig gjelder også skjønn i bestemmelsen av sanksjoner. Dette kan være for eksempel politiet sin bestemmelse om hvem de kontakter eller ikke (s. 13). En slik beskrivelse av deres forhold til skjønn kan gi inntrykk for at bakkebyråkratene handler fritt, uten regler (s. 14). Men slik er det ikke. Politiske og administrative faktorer påvirker politikken hos bakkebyråkratene.

Likevel har bakkebyråkrater en frihet innenfor visse rammer til å ta beslutninger basert på skjønn. Dette er ikke noe bakkebyråkratene *kan* gjøre, det er noe som er forventet av dem å gjøre. Lipsky (2010) forklarer hvordan regler kan skape begrensninger på den byråkratiske arbeidsplassen. Dette på bakgrunn av arbeidsplassen sin konstante forandring av reguleringer, samt reguleringenes store betydning. Det kan derfor ikke forventes at alle regler følges, uten om de mest grunnleggende.

Vurdering med skjønn er en sentral del av arbeidet til byråkrater som følge av kompleksiteten de står over (s. 15). Regler eller andre retningslinjer kan i visse tilfeller ikke være et alternativ, men hvor skjønn kan. Årsaken til at skjønn i noen tilfeller ikke bør reduseres kan være på bakgrunn av tre situasjoner. For det første kan arbeidet til bakkebyråkratene være for kompliserte til å følge instruksjer i gitte situasjoner. For det andre arbeider bakkebyråkratene med personer med ulike situasjoner. Dette skaper forhold hvor skjønn blir brukt i en fleksibel og medfølende måte. Den siste situasjonen har mer fokus på funksjonaliteten til bakkebyråkratene. De promoterer oppmuntrer klienter til å tro at de, bakkebyråkratene, arbeider for deres velvære.

Begrenset ressurser

Bakkebyråkratenes rom for å ta valg påvirkes av begrenset informasjon og tid (s. 29). Den begrensede informasjonen for arbeiderne er påvirket av dets kostnader, kapasitet til å ta til seg all informasjon, og informasjonens utilgjengelighet. Årsaken ressursbegrensningene er nemlig at bakkebyråkraterne jobber med komplekse mennesker (s. 29). Komplekse mennesker handler annerledes hvor beslutninger av bakkebyråkrater ofte må tas på stedet.

Det er to sentrale årsaker for de begrensede ressursene bakkebyråkraterne mottar; forholdet deres til klient og tid (s. 29). Bakkebyråkrater har ofte mange oppgaver å løse, hvor tid til å utføre disse oppgavene er begrenset (s. 29). Et eksempel Lipsky presenterer er tiden politiansatte har i sin jobb (s. 30). Politiansatte har begrenset tid på å samle informasjon samt deres handlingstid. Det kan for eksempel være å møte på en slåsskamp. Det kan være en begrenset tid på innsamling av informasjon om hendelsen, og handlinger må kanskje tar på kort beslutningstid. De manglende ressursene kan også finnes i bakkebyråkraterne selv (s. 31). Bakkebyråkraterne kan mangle opplæring eller erfaring. Arbeidet kan også bli svekket av utfordrende mål og arbeidets teknologiske begrensninger. De utfordrende målene kan mangle enighet om utførelse for å nå dem, og derfor være utfordrende å utføre (s. 31).

3.2 En opplevelse av avvikende atferd

Denne teksten vil ta for seg Becker (1993) sin definisjon av avvik. Denne teorien er relevant til denne oppgaven ettersom den tar for seg prosessen rundt stigmatisering og stempeling av personer i samfunnet. Det finnes ulike perspektiver på avvik, som for eksempel statistisk, patologisk og sosiologisk (Becker, 1993, s. 8). Innenfor den sosiologiske definisjonen på avvik presenterer Becker tre ulike perspektiver; medisinsk perspektiv, funksjonalitetens stabilitet, og regelbrytere (s. 7-8). Sistnevnte er perspektivet som ligner mest på hans syn på avvik (s. 8). Det regelbrytende perspektivet, som er mer relativistisk, handler om å finne avvik i en gruppe, ved å se på hvem som ikke følger gruppens regler (s. 7-8). Samtidig kan en person bli markert som et avvik i en gruppe, hvor den regelbrytende handlingen ikke blir merket som avvik i en annen gruppe (Becker, 1993, s. 8).

Denne oppgaven vil ta i bruk Howard S. Becker sin teori på avvik. Becker tilføyer nyere perspektiver på avvik, som tidligere har blitt presentert av Lemert i sin «labeling theory» (Lemert, 1951, i Kitsuse & Spector, 1975, s. 586). Ifølge Becker skapes avvik ved at det først blir laget regler som pålegges en gruppe, hvor de som deretter bryter reglene blir merket

(«*labeled*») som utenforstående («*outsiders*») (1993, s. 9). Utenforstående blir i denne forstand brukt om dem som av andre oppleves som annerledes, og derav ikke en del av det «normale» (s. 15). Avvik forstås derfor som en prosess (Becker, 1963) som har fokus på gruppa som oppfatter handlingen som et problem (Kitsuse & Spector, 1975, s. 585).

«The deviant is one to whom that label has successfully been applied; deviant behavior is behavior that people so label» (Becker, 1993, s. 9).

Når man skal forske på avvikende grupper er det viktig å ikke anta at gruppen er homogen (Becker, 1993, s. 9). Dette begrunnes av to faktorer; først og fremst kan det være en usikkerhet rundt hvorvidt forskningsobjektet faktisk har brutt en regel og oppfattes som et avvik (s. 9). Markeringsprosessen av avvik kan ha blitt feilaktig utført, og må derfor tas i betraktning. For det andre kan gruppen med avvik som blir studert mangle deltakere. Alle personene som har brutt reglene i en gruppe og dermed *burde* ha blitt markert som avvik, har ikke nødvendigvis blitt markert. Årsakene for gruppens mangel på homogenitet gjør at man ikke kan forvente å finne fellesfaktorer i forhold til avvikenes personlighet eller livssituasjon (s. 9). Likevel kan en fellesfaktor blant avvikene være en felles opplevelse av å ha blitt markert som utenforstående (Becker, 1993, s. 10).

For å forske videre på avvik kan det være gunstig å forstå mer om markeringsprosessen. Avvik handler ikke om at *handlingen* i seg selv er avvikende, men heller at det er en reaksjon til noen som utfører en regelbrytende handling (Becker, 1993, s. 11-14). Personer som har brutt en regel blir altså ikke nødvendigvis markert som et avvik, med mindre noen andre reagerer på dem (Becker, 1993, s. 12). Hvor sterk reaksjonen er, kan påvirkes av ulike faktorer. Tid, hvem regelbryteren er, hvem som blir påvirket, og hvilke konsekvenser regelbruddet har (s. 12-13) kan alle spille en rolle. Et eksempel på hvordan tid spiller en rolle, kan være i forbindelse med bruken av et spesifikt ord. Et ord som tidligere har blitt akseptert for å beskrive en gruppe, kan i dag skape sterke reaksjoner ved at det oppleves som støtende eller stigmatiserende. Dette gjør at noen personer kan bli markert som regelbrytere i dag, selv om de ikke har blitt det tidligere. Hvem som bryter regelen og hvem som blir påvirket av regelbryteren påvirker også graden av reaksjon (s. 12). Til slutt blir enkelte regler aktuelle når regelbruddet får et spesielt resultat (s. 13). Disse faktorene er med på å vise hvordan reaksjonen på regelbrudd spiller en vesentlig rolle i markeringen av avvik (Becker, 1993, s. 14).

En annen faktor er personers holdninger, og hvordan det kan påvirke reglene som blir fulgt. Holdning til regler kan variere fra person til person i en gruppe (Becker, 1993, s. 15-16). En person som er markert som et avvik, kan oppleve å bli dømt på bakgrunn av regler personen selv ikke har vært med på å lage (s. 16). Regelen er kan derfor oppleves som presset på av utenforstående (s. 16). Folk presser alltid sine egne regler på andre (s. 17). Det er de med mest makt (politisk og økonomisk) som vil ha størst innflytelse på hvilke regler som blir gjeldene i en gruppe (Becker, 1993, s. 17-18).

Variasjon i regler på tvers av ulike grupper påvirker også forståelsen på avvik. Ulike sosiale grupper utvikler egne sosiale regler, og bestemmer hvordan reglene skal implementeres i sosiale situasjoner (Becker, 1993, s. 15). Likevel kan reglene være ulike mellom ulike grupper (s. 15). Dette kan vekke et spørsmål om hvem (og hvilke grupper) som lager og setter reglene for «alle». De som er markert og stemplet som avvik kan ha en oppfatning av at de som markerer dem er de samme som lager reglene (Becker, 1993, s. 15).

Dette perspektivet på avvik, er en dimensjon som Becker (1993) mener er viktig å ta i betraktning når avvikende handling blir analysert (s. 19). Han presenterer en krystabell (Tabell 1) som kategoriserer fire ulike former for avvik (s. 20-21). Kategoriene defineres ved hjelp av to dimensjoner; hvorvidt oppførselen oppfattes som avvik eller ei, og hvorvidt oppførselen er regelbrytende eller ei (Becker, 1993, s. 19).

	Lydig oppførsel	Regelbrytende oppførsel
Oppfattet som avvik	Falskt anklagd	Rent avvik
Ikke oppfattet som avvik	Bekreftende	Hemmelig avvik

Tabell 1: Kategorier av avvik (Becker, 1993).

Øverst til venstre i tabellen er kategorien «falsk anklagd». Det er når en person blir oppfattet som et avvik uten å faktisk vise regelbrytende oppførsel (Becker, 1993, s. 20). «Rent avvik» er når en person blir oppfattet som avvik, samtidig som at det vises regelbrytende oppførsel. «Bekreftende» er når en person hverken blir oppfattet som avvik eller viser regelbrytende oppførsel (s. 19-20). Til slutt er «hemmelig avvik», som er personer som ikke oppfattes som avvik til tross for regelbrytende oppførsel (s. 20). Tabell 1 gjør det mulig å utvikle en sekvensiell modell av avvik, som vil tillate forandringer over tid (s. 22). Tabellen kan bli tatt i bruk for å forstå ulike typer avvik, og hvordan de kan utvikles (s. 22-25)

Som redegjort, er avvik ifølge Becker ikke en handling i seg selv, men mellom personen som bryter regelen og de andre som reagerer på regelbruddet (1993, s. 14). Avvik vil eksistere kun når noen markerer dem som regelbrytere, og avvik. Hvem som lager regler, og er med på å markere regelbryterne, vil bli presentert i neste kapittel.

Regelhåndhevere

Becker legger frem et forslag på å forstå de som tar initiativ til å produsere regler som moralske entreprenører (1993, s. 147). Blant de moralske entreprenører finnes det to grupper; regelskapere («*rule creators*») og regelhåndhevere («*rule enforces*») (Becker, 1993, s. 146). Denne teksten vil ha hovedfokus på regelhåndhevere, men for helhetens skyld vil også regelskapere bli kort presentert.

Regelskapere er de som skaper regler, men fokus på dets innhold (Becker, 1993, s. 147). De er målrettede og kan nærmest helliggjøre målene sine (s. 148). De kan fremstå som bedrevitere som ønsker å presse sin egen moral på andre (s. 146). Samtidig kan de selv oppleve at de ikke presser sin moral på andre, men at de heller hjelper andre med å få/velge et bedre liv (s. 148). Forsøket til regelskaperen kan utvikle seg til å utvikle organisasjoner/aktører som er viet til håndheving (s. 155). Ved en slik situasjon blir regelskaperen institusjonalisert (s. 155). Et eksempel som blir presentert av Becker er politiet som regelhåndhevere (s. 156). De har som oftest en mer objektiv holdning til jobben sin, hvor fokuset på reglene er om du blir fulgt eller ikke (s. 156). Samtidig, på lik linje med andre håndhevere, møter de på to problemer (s. 157). De må vise at problemet er et eksisterende problem. Dette da reglen har blitt institusjonalisert. De må også vise at forsøket på å håndheve reglene er verdt det. Regelhåndheveren kan også oppleve flere valg å ta når de møter på flere regelbrytere eller avvik (s. 159). Da regelhåndheveren ikke kan takle alle regelbrytere eller avvik på en gang, må personene de håndterer vurderes etter viktighet for dem (s. 159).

Regelhåndheveren kan se på det som nødvendig at de regelhåndheveren har med å gjøre respekterer dem, for å gjør det mindre utfordrende å jobbe med de (s. 158). Dette kan føre til at avviket kan oppleves som et avvik hos regelhåndheveren ved å kun ikke vise eller ha respekt for regelhåndheveren (s. 158).

Den moralske entreprenøren, regelskaperen, skaper regler som de selv mener er moralske riktige og presser disse på andre. Den andre moralske entreprenøren, regelhåndheveren har som arbeid å forsikre seg at reglene blir håndhevet og ikke brutt.

4.0 Metode

I dette kapittelet vil det bli gitt en transparent presentasjon samt argumentasjon for valg og utførelse av metodologiske tilnærminger. Valget av metode ble drøftet før utførelsen av intervjuene. Metoden vil være med på å fremme forskningens strategi (Jacobsen, 2022, s. 15). Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan man i Norge veileder personer ut av ekstreme miljøer. For å få en dybdeforståelse av feltet informantene arbeider i, har jeg benyttet meg av kvalitativ metode (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 49 & Tjora, 2021, s. 128). Ettersom denne oppgaven har en induktiv dominerende tilnærming, har teoretisk rammeverk blitt vurdert underveis og etter datainnsamlingen.

4.1 Valg av metode og metodologisk tilnærming

Oppgavens problemstilling er mulig å undersøke ved hjelp av flere ulike metoder. I en kvantitativ undersøkelse ville forskeren hatt et objektivt forhold til empirien (i denne metoden tall, ikke tekst) gjennom analysen (Tjora, 2021, s. 36-37). Tallmaterialet (empirien) tolkes deretter i lys av utvalgt teori og perspektiv (Tjora, 2021, s. 37). Da jeg ønsker å utføre et tematisk dypdykk, er kvalitative intervjuer mer hensiktsmessig (Thagaard, 1998, s. 16). Denne metoden gir mulighet for å samle inn og *forstå* informantenes opplevelse og beskrivelse av sitt arbeid (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 49 & Tjora, 2021, s. 128).

Videre i bestemmelsen av metodologisk tilnærming ble det drøftet hvorvidt gruppeintervjuer eller individuelle semistrukturerte intervjuer egner seg best. Gruppeintervjuer gir blant annet flere informanter rom for å snakke relativt fritt *sammen* rundt et gitt tema (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 162). Dette kan skape god flyt i samtalene, men samtidig begrense intervjuerens kontroll over intervjuforløpet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 162). Individuelle semistrukturerte intervjuer tillater også en relativt fri samtale rundt noen gitte temaer (Tjora, 2021, s. 127). I slike intervjuer intervjues én informant av gangen. Det blir stilt åpne spørsmål, og da det ikke er andre informanter til stede, er det større rom for å utdype sine svar (Tjora, 2021, s. 128). I denne forskningen er det ønskelig å høre informantenes individuelle tanker, upåvirket av innspill/holdninger fra andre informanter. Jeg har derfor valgt å benytte et individuelt semistrukturert intervju.

4.2 Utvalg og rekruttering av informanter

For å kunne delta som informant i dette prosjektet har jeg vurdert det som avgjørende at informanten sitter på tilstrekkelig kunnskap om tematikken som undersøkes. Et slikt strategisk utvalg betyr at valg av informanter ikke er tilfeldig (Tjora, 2021, s. 145). Jeg valgte to kriterier hvor ett eller begge måtte være oppfylt for å kunne delta;

1. Du jobber som veileder for ekstremister, og/eller
2. Du jobber innenfor feltet og selv mener du har nok kunnskap om veiledningen som gis.

Disse kriteriene ble presentert for informantene både skriftlig (i informasjonsskrivet), samt muntlig under rekrutteringsprosessen.

For å få en oversikt over hvem som jobber med denne tematikken oppsøkte jeg ulike nettsider. Utveier (RVTS, u.å.) og regjeringen (u.å.) presenterer en liknende liste over aktører som jobber med tematikken rundt ekstremisme. Flere av disse aktørene ble forsøkt kontaktet. Jeg opplevde det som utfordrende å komme i kontakt med de aktuelle personene hos de ulike aktørene, i hovedsak av to grunner. For det første opplevde jeg det i flere tilfeller at det ikke stod *hvilke personer* som jobbet med det som krevdes for å delta i dette forskningsprosjektet, kun aktørenes navn. Dette gjorde at jeg ble nødt til å ringe inn til hovedkontorer til de ulike aktørene og forhøre meg. For det andre opplevde jeg forvirring hos mellomparten (de jeg kom i kontakt med på telefon). Jeg opplevde at flere av mellompartene ikke hadde hørt om at det ble tilbudt veiledningen fra deres aktør, slik Regjeringen og Utveier påstår utføres i Norge. Dette førte til utfordringer hos mellompartene med å sette meg i kontakt med, eller informere meg om aktuelle personer til forskningen min. De to nevnte årsakene gjorde prosessen utfordrende. Utfordringer under rekrutteringsprosesser er ikke uvanlig. Likevel, ble det gitt god hjelp når jeg møtte noen som hadde kjennskap til personer som jobbet med tematikken. Flere aktuelle informanter jeg kontaktet ga ingen svar på mail eller sms, eller kunne ikke stille til intervju. Under rekrutteringsprosessen ble det også sendt mail til regjeringen om de kunne gi en liste over *hvem* som jobbet med veiledning ut av ekstreme miljøer (for å løse den første utfordringen i rekrutteringsprosessen). Svaret jeg mottok fra dem var en liste over de samme aktørene som allerede listet opp i hjemmesiden deres.

Etter mye arbeid ble det samlet til sammen ni informanter til forskningsprosjektet, hvor ett av intervjuene ikke har blitt tatt med i oppgaven. Årsaken til dette er at det i etterkant ble vurdert at informanten dessverre ikke oppfylte kriteriene for å delta likevel. Det vil si at oppgaven har åtte informanter til sammen. Fem av informantene ble kontaktet etter tips fra andre

informanter. Dette ble gjort effektivt da informantene hadde konkrete deltaks-kriterier til forskningen, og derfor kunne foreslå relevante personer (Grønmo, 2017, s. 117). En slik snøballutvelging (Grønmo, 2017, s. 117) viste seg å være effektiv. Fleksibiliteten som tilbys i kvalitative undersøkelser ved å endre og ta i bruk andre metoder under rekrutteringen (Grønmo, 2017, s. 145), har utspilt seg positivt og nyttig i denne oppgaven.

Det ble til sammen tatt med åtte informanter i dette forskningsprosjektet, hvor antallet ikke var bestemt i forkant av rekrutteringen (Grønmo, 2017, s. 104). Beslutning rundt antall informanter til forskningsprosjekter påvirkes av forskningen sitt formål (Kvale & Brinkmann 2009, s. 148). For mange informanter kan gjøre det utfordrende å jobbe med datamaterialet i form av begrenset tid og ressurs, og hvor for få informanter kan føre til for lite datamaterial å jobbe med (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 148). Etersom denne forskningen har som formål å forstå hvordan veilederne opplever sitt arbeid, ble åtte informanter vurdert som et dekkende antall.

Under rekrutteringen av informanter har det blitt lagt frem at forskningens hensikt ikke er å evaluere deres individuelle arbeid, men deres perspektiver og tanker rundt deres arbeid. Deres perspektiver på arbeidet de utfører vil være sentral for å drøfte problemstillingen til dette forskningsprosjektet. Det ble også avklart muntlig før intervjuene med alle informanter hvilke «ekstreme miljøer» det var snakk om (se begrepsavklaring i kapittel 1.3.2 Ekstreme miljøer). Selv om informantene fortalte at de forstod hva slags type ekstreme miljøer det var snakk om, var det likevel viktig for meg å avklare dette før intervjuet kom i gang for å hindre at det skulle oppstå misforståelser eller forvirring under intervjuet. Noen informanter stilte også spørsmål til hvordan jeg definerte ekstreme miljøer eller ekstremister. Jeg forklarte at jeg ville definere dette i oppgaven, som gjort under kapittel 1.3.2 Ekstreme miljøer, men at jeg ikke ønsket å gi dem min definisjon på begrepene. Dette av flere grunner. Først og fremst opplevde jeg under rekrutteringen at flere personer har ulike syn på definisjonen av ekstreme miljøer, hvem som anses som ekstreme, og i det hele tatt om man skal ta i bruk disse begrepene om deres klienter. Jeg har derfor antatt at om jeg hadde gitt min definering av ekstreme miljøer eller ekstremister til mulige informanter under rekrutteringen, ville det vært mer utfordrende å få nok informanter til forskningsprosjektet. Disse ulike perspektivene på begrepene har også blitt bekreftet under intervjuene (se kapittel 4.0 Analyse). Jeg tror dette har gitt oppgaven en mer dybde i hvordan det jobbes med veiledningen og hvordan informantene tar ulike beslutninger på arbeidsplassen.

4.3 Utførelse av intervjuene

Jeg har vært opptatt av at informantene skulle være komfortable og avslappet under intervjuene. Dette er hensiktsmessig for å lykkes med semistrukturerte intervjuer (Tjora, 2021, s. 132). For å oppnå dette har jeg foreslått fysiske intervjuer, som kunne gjennomføres på informantene arbeidsplass eller et offentlig bibliotek. Fordelen med å intervjuer på informantenes arbeidsplass er at det kan skape trygghet hos informantene, samtidig har det en relevans til forskningen da det handler om deres arbeid (Tjora, 2021, s. 135). Offentlig bibliotek ble foreslått fordi det kan oppleves som en nøytral møteplass, hvor verken informanten eller forskeren har et personlig forhold til stedet. To av intervjuene ble utført via videosamtale da informantene ikke hadde mulighet til å møtes fysisk, og de resterende seks intervjuene ble utført fysisk på deres arbeidsplass. Om intervjuet utføres fysisk eller ikke kan ha påvirkning på intervjuet (Tjora, 2021, s. 183-185). Dette av flere årsaker, som manglende mulighet til å kunne lese hverandres kroppsspråk, og trygghet til å dele informasjon (Tjora, 2021, s. 183). Likevel har videosamtale den fordel ved at man kan ha fått med seg mye av kroppsspråket som nikking og smiling. Samtidig kan det at informanten har hatt mulighet til å se forskeren (meg) og forskeren sitt kroppsspråk ha skapt trygghet.

Alle informantene ble tilsendt eller fysisk gitt informasjonsskriv med samtykkeskjema i forkant av intervjuet (se vedlegg). I informasjonsskrivet står det informasjon om forskningsprosjektet og dets hensikt, informantenes rettigheter, og hvorfor akkurat de blir spurt om å stille til intervju. I samtykkeskjemaet får informantene mulighet til å krysse av for ulike gjennomføringer i forskningen som de må gi godkjenning til. Alle informantene har godkjent og skrevet under samtykkeskjemaet for å delta i forskningsprosjektet.

Før utførelsen av intervjuene, fikk alle informanter en påminnelse om hva forskningsprosjektet omhandlet, hvorfor de blir intervjuet, retten deres til å trekke seg fra intervjuet uten å måtte oppgi grunn, og retten deres til å ikke svare på spørsmål de ikke ønsker å svare på. Informantene ble også spurt om de hadde noen spørsmål, og om de samtykket til at intervjuet ble tatt opp med diktafon. Sistnevnte spørsmål svarte alle informantene mine ja til. Under alle intervjuene har det derfor blitt brukt en egen privat diktafon for å ta opp samtalene. Bruk av diktafon under intervjuene gir intervjueren større mulighet til å ha fokus på å ha en mer naturlig samtale med informantene (Kvale & Brinkmann, 2009, s.187), uten å for eksempel måtte notere «alt» av intervjuet underveis i samtalen. Bruken av diktafon gir også mulighet til å kunne høre på intervjuene i ettertid, slik at transkribering kan bli mer nøyaktig.

Intervjuene har tatt utgangspunkt i egenutviklet intervjuguide (se vedlegg X). Intervjuguiden legger frem hvordan intervjuet skal utføres (Grønmo, 2017, s. 168), og er delt inn i tre kategorier; 1. innledende spørsmål 2. konkrete spørsmål om utførelser av informantenes arbeid, 3. drøftende spørsmål om arbeidet som utføres i Norge. Spørsmålene i intervjuguiden har som mål å utforske feltet, og gi rom for åpenhet og diskusjon om tematikken. Første kategori har som forsøk å skape en «naturlig» stemning i intervjuet, samtidig som det kan skape trygghet hos informanten (Tjora, 2021, s. 159-160). I andre kategori forsøkes det å forstå informantenes arbeidsoppgaver og utføring knyttet til tematikken som denne oppgaven forsker på. Tredje kategori er en mer drøftende del som har som hensikt/ ønsker å høre informantenes personlige meninger om systemet de arbeider og tematikken de jobber med. Ettersom spørsmålene som ble stilt var åpne har det gitt informantene mulighet til å fritt utdype sine svar (Tjora, 2021, s. 128). Spørsmålene har ikke måttet følges strengt systematisk, og intervjueren har hatt frihet til å stille spontane oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet (Silverman, 2020, s. 177). En slik frihet til å stille oppfølgingsspørsmål tillates nemlig i semistrukturerte intervjuer (Tjora, 2021, s.128), og har gitt meg en relativ grei kontroll for å styre intervjuet og sikre meg nok relevant data til forskningen. Likevel ble noen spørsmål i noen intervjuer ikke stilt, på grunn av den begrensede tiden. Vurderingen for hvilke spørsmål som ikke skulle bli prioritert (med hensyn til tid) ble tatt underveis. Enten så hadde informanten allerede indirekte svart i forbindelse med spørsmålet i et annet spørsmål, eller så ble spørsmål som ble vurdert som ikke like sentrale for oppgaven tatt bort. Jeg anser ikke denne svakheten som særlig betydningsfull i denne oppgaven, ettersom jeg prioriterte de mest sentrale spørsmålene.

Alle intervjuene har blitt utført individuelt høsten 2022, og hadde en forventet varighet på 30 - 45 minutter. Jeg erfarte raskt at den faktiske varigheten på intervjuet kunne bli lengre enn den forventede. Allerede under første intervju varte intervjuet lenger enn den forventede varigheten (med godkjenning av informanten). Resten av informantene ble derfor informert om at intervjuet kunne ha lengre varighet enn det som ble oppgitt i informasjonsskrivet. Informantene fikk dermed selv mulighet til å informere i forkant av intervjuene om de ønsket å holde seg til den forventede tiden som stod i informasjonsskrivet eller om de kunne prate lenger. Alle informantene godkjente at de kunne delta i intervjuet lengere enn det som var forventet.

4.4 Transkribering og etiske hensyn

Det har vært en transparent informasjonsdeling med informantene om deres rettigheter, konsekvenser av å delta i prosjektet samt konfidensialiteten i forskningsprosjektet. Disse punktene er sentrale etiske punkter som jeg som forsker har ansvar for å følge (Thagaards, 1998, s. 21-25). Det ble tatt i bruk programmet SAFE (Sikker Adgang til Forskningsdata og E-infrastruktur) som Universitetet i Bergen tilbyr til sine studenter (Universitetet i Bergen, 2022). Programmet gir tilgang til et eget eksternt skrivebord som er passord beskyttet, slik at personopplysninger kan bli behandlet på en sikker måte (Universitetet i Bergen, 2022). Det eksterne skrivebordet som ble tildelt har derfor blitt brukt for å bevare lydopptakene av intervjuene samt transkriberingen av dem. Transkribering, det å omgjøre talespråk til skriftspråk, er sentralt for å kunne ta i bruk intervjuene i analysen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 186-187). Transkriberingen har vært en mer tidkrevende prosess enn forventet, men likevel sentral og grunnleggende for oppgaven. Noen intervjuer har tatt lengre tid å transkribere enn andre, både på grunn av ulik tid på intervjuene, samt lyd kvaliteten. Selv om det er intervjueren sin oppgave å sørge for at lydopptaket blir så bra som det kan bli (Kvale & Brinkmann, 2009, s.188), kan det likevel oppstå tekniske problemer eller uforventede forstyrrelser i lydopptaket.

For å bevare informantene sin anonymitet har det blitt gjort flere tiltak. Alle informantene har fått en egen kode og et fiktivt navn, i forsøk på å lettere ha oversikt over informantene samtidig som at deres anonymitet blir bevart. Informantene i forskningsprosjektet blir presentert med kun deres kode. Informantene har både én stor bokstav og ett tall tilhørende som presenterer dem. Eksempelvis «B2». Informanter har like tall eller bokstaver, men aldri lik kombinasjon. Dette gir leseren innsikt i hvordan jeg har tatt i bruk datamaterialet (Tjora, 2021, s. 265). Transkripsjonene har også sensurert alle navn på blant annet kollegaer, bygninger, byer og distrikt. Dette er for å unngå at verken informanten eller deres bosted blir gjenkjent (Thagaard, 1998, s. 199). Skriftspråket i transkripsjonene er alle på bokmål, hvor eventuelle gjenkjennbare dialekter har blitt sensurert. Dette kan være en hensiktsmessig form for å anonymisere informantene enda mer (Tjora, 2021, s. 186). Det blir også presentert i oppgaven at informantene arbeider enten i politiet eller i kommunen. Hvor i kommunen de arbeider i vil ikke bli nevnt at hensyn til anonymitet. Hvilke informanter som arbeider i kommunen eller politiet vil heller ikke bli presentert med hensyn til anonymitet. Forskeren har nemlig et etisk ansvar, hvor hensyn til informantenes anonymitet må bli bevart i prosjektet (Thagaard, 1998, s. 17).

4.5 Tematisering og koding

Gjennom utførelsen av åtte intervjuer, er det samlet inn relativt mye data som skal tas i bruk i oppgaven. Det innsamlede datamaterialet vil først bli analysert og så diskutert. Det finnes flere ulike tilnærminger for å analysere og kode intervjuer (Tjora, 2021, s. 218), hvor denne oppgaven har jeg valgt å benytte meg av tematisk analyse. Tematisk analyse er en metode som gir mulighet for både å systematisere og organisere innsamlet data, ved å se mønster i datasettet som kan svare på en problemstilling før analyse (Braun & Clarke, 2012, s. 57).

Tematisk analyse tilbyr to ulike tilnæringsmuligheter; deduktiv og induktiv tilnærming (Braun & Clarke, 2012, s. 58). Induktiv tilnærming drives av empirien, hvor kodene formes av hva dataen har å tilby. Deduktiv tilnærming drives heller av forhåndsbestemte temaer/teorier som blir brukt for å tolke og kode datamaterialet (Braun & Clarke, 2012, s. 58). Braun og Clarke (2012) argumenterer for at det er umulig å kun ha en ren deduktiv eller induktiv tilnærming, og at de fleste heller har en dominerer tilnærming over den andre (s. 58-59). Denne oppgaven er dominert av en induktiv tilnærming.

Braun og Clarke (2012) presenterer seks tilnæringsfaser i tematisk analyse (s. 61-69), som denne oppgaven har latt seg inspirere av. Som tidligere skrevet i kapittel «5.4 Transkribering og anonymitet», har jeg selv transkribert intervjuene med informantene ved å høre på lydopptakene, og skrevet dem ned i et Word-dokument. For å få oversikt over datamaterialet ble alle de anonymiserte intervjuene skrevet ut i papirform. Intervjuene ble lest gjennom samtidig som de ble markert og notert i underveis, som anbefalt i første fase i tematisk analyse (Braun & Clarke, 2012, s. 60). Selv om dataen faktisk ikke blir kodet i denne fasen (Braun & Clarke, 2012, s. 61), kan arbeidet likevel gi en oversikt over datamaterialet som skal jobbes med.

Etter å ha utført det som blir beskrevet i fase én av Braun og Clarke (2012, s. 60-61), ble alle intervjuene gjennomgått en gang til. Denne gangen ble setninger eller avsnitt markert og kommentert med et oppsummerende stikkord eller setning som forteller hva informanten sa eller ga uttrykk for. En setning eller et avsnitt kan også bli markert som flere koder, noe som Braun og Clarke forteller er greit (2012, s. 61). Under utformingen av kodene har det vært viktig at kodene har en relevans for å kunne svare på forskningsspørsmålet (Braun & Clarke, 2012, s. 62). Kodene ble så lest og vurdert en gang til, da vurderingen av kodene kan utvikle seg underveis (Braun & Clarke, 2012, s. 63). Kodene fra intervjuene ble samlet i et Word-

dokument. Der blir kodene organisert etter fellestrekk. Dette steget er en del av Braun og Clarke sin fase tre (2012, s. 63), da det begynner å utforme seg temaer til kodene. Denne oppgaven vil presentere datasettet gjennom tre temaer. Temaene kan både forstås alene, og de kan ha en sammenheng til hverandre (Braun & Clarke, 2012, s. 65).

Etter at kodene har blitt grovplassert under ulike temaer, revurderes relasjonen mellom kode og tema gjentatte ganger (Braun & Clarke, 2012, s. 65). En slik vurdering er en del av Braun og Clarkes fase fire (2012, s. 65-66). Etter flere gjennomganger av temaene får temaene navn som skal belyse kodene best mulig. Dette er en del av Braun og Clarke sin fase fem (2012, s. 66-69). Til slutt, i fase seks, ferdigstilles en rapport av analysen (Braun & Clarke, 2012, s. 69). Presentasjon av analysen vil bli gjort i kapittel «7.0 Organisatorisk opplevelse», «8.0 Maktforhold i relasjon», og «9.0 Veiledning av klient – arbeid i praksis».

4.6 Relabilitet, validitet og generalisering i forskningsprosjektet

For å vurdere datakvaliteten må man undersøke sammenheng mellom problemstillingen til forskningsprosjektet og datamaterialet som er samlet inn (Grønmo, 2017, s. 237). Desto større sammenheng det er mellom problemstillingen og datamaterialet, desto bedre er kvaliteten (s. 237). En systematisk tilnærming for å vurdere datakvaliteten på et forskningsprosjekt, er å undersøke dets relabilitet og validitet (Grønmo, 2017, s. 240-242).

Relabiliteten til et forskningsprosjekt undersøker påliteligheten til datamaterialet (Grønmo, 2017, s. 240-241). Hvis det blir utført samme tilnærming til en undersøkelse, i ulike tidsrom og får likt resultat er påliteligheten høy (s. 241). Det er viktig å ta i betraktning at resultatene fra undersøkelsene, fra ulik tid, kan endre seg, og likevel være pålitelig. Dette *kun* hvis resultatene gjenspeiler de samfunnsendringene som har skjedd (s. 241). I denne forskningen er det høy sannsynlighet for at endringer i samfunnet og dets påvirkning på data vil forekomme. Likevel, speiles samfunnet i datamaterialet til forskningen (les nærmere i analysen), noe som er med på å øke påliteligheten til forskningen. Som tidligere nevnt har denne oppgaven utført kvalitative semistrukturerte intervjuer, hvor både opptaker har blitt brukt samt blitt utført transkripsjoner av intervjuene. Transkripsjonene har som også tidligere nevnt blitt lest flere ganger, over tid. En slik tilnærming til datamaterialet er også med på å styrke påliteligheten til forskningsprosjektet (s. 249-250).

Validitet omhandler det gjeldende forholdet mellom datamaterialet og problemstillingen (s. 241). Denne forskningen har et datamateriale som har aktuell for problemstillingen. Denne

sammenhengen er med på å illustrere forskningens høye validitet (s. 241). Dersom resultatet i datamaterialet ikke hadde hatt en sammenheng med problemstillingen, hadde studiet hatt lav validitet (s. 241). Denne forskningen har også det jeg vil argumentere for som en kritisk tilnærming til dataen. Dette gjennom blant annet valg av metodologisk tilnærming, samt analyse av datamaterialet. Dette er faktorer som også er med på å styrke validiteten til studiet (s. 259-260).

Generalisering omhandler om denne oppgaven/tematikken er gjeldene i andre like orden, klasser eller typer (Lincoln & Guba, 2011). Denne oppgaven virker på den ene siden å være noe generaliserende med hensyn til orden og type. Det er et arbeidssystemet som blir undersøkt og det kan dermed vurderes som sannsynlig at vil være relativ lik i flere andre liknende systemer. Likevel omhandler denne oppgaven opplevelser og perspektiver. Disse er personlige. Om opplevelsene og perspektivene er deterministiske er vanskelig å vurdere.

5.0 Analyse

Intervjuene med informantene har gitt meg innsikt i deres arbeid med veiledning av personer i ekstreme miljøer. Som kommentert tidligere har oppgaven latt seg inspirere av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2012) for å kunne prosessere intervjuene til et datamateriale som kan bli brukt for å svare på problemstillingen til forskningen, nemlig; *Hvordan reflekterer veiledere over sitt eget arbeid med å veilede personer ut av ekstreme miljøer?* De kommende kapitlene er delt inn i tre temaer: 1) organisatorisk opplevelse, 2) maktforhold i relasjon, og 3) veiledning av klient – arbeid i praksis. Under disse kapitlene er det flere underkapitler som fordyper seg i sine temaer. Rekkefølgen på temaene er ikke tilfeldig. Det første kapitlet omhandler et mer meso-perspektiv, og de to andre kapitlene har et mer mikro-perspektiv. Analysen av datamaterialet vil senere bli tatt i bruk i diskusjonen med teoretisk forankring.

5.1 Organisatorisk opplevelse

Systemets struktur og rutiner viser seg ha en merkbar påvirkning på handlingsmønstrene til informanter. Dette kapitlet går nærmere inn på et meso-nivå med hensyn til opplevelsen informantene har i systemet de arbeider i. Gjennom alle intervjuene er det tydelig at systemet i feltet spiller en viktig rolle i hvordan informantene arbeider, og hvordan de forholder seg til ulike problemstillinger de møter på. Analysen viser også påvirkningen feltets «alder» er. Hvor lenge tematikken har blitt arbeider viser seg å ha en påvirkning på informantene. Dette ettersom de opplever stadige organisatoriske endringer i feltet, og at dette påvirker arbeidsmetodene deres. Informantenes organisatoriske opplevelse er derfor svært avhengig av hvilken tid det er snakk om. Den organisatoriske opplevelsen hos informantene virker også tidvis usikker. Usikkerheten ser ut til å grunne i en svak og ny struktur som er i kontinuerlig endring. Samtidig møter informantene på ulike faglige og etiske utfordringer de må ta stilling til.

Dette kapitlet består av to deler. Kapittel «1.1 Samarbeid i et tverrfaglig felt» som belyser samarbeidet med andre relevante aktører i feltet. Samarbeidet blir beskrevet som både positivt og utfordrende av informantene. Hvem de opplever som utfordrende påvirkes av hvilke andre aktører eller institusjoner de må forholde seg til. Kapittel to «1.2 Arbeid i system – en opplevelse av usikkerhet» belyser systemet informantene må forholde seg til og usikkerheten som kan oppstå. Kapitlet har fire underkapitler; 1) Et relativt nytt arbeidsfelt i Norge. Dette underkapitlet omhandler utfordringer informantene møter på som et resultat av feltets unge alder. 2) Uforutsigbart tankesett og uttrykk. Det vil bli presentert utfordringer med hensyn til

dynamiske endringer hos klientene til veilederne. 3) Taushetsplikt i et delende felt. I dette underkapittelet blir det presentert tanker og perspektiver til taushetsplikten informantene har overfor klientene sine. Informantene legger trykk på etiske dilemmaer, samt drøfting om endringer på taushetsplikten.

5.1.1 Samarbeid i et tverrfaglig felt

Dette kapittelet vil presentere hvordan informantene opplever samarbeidet i feltet, samt årsaken til hvorfor samarbeidet er slikt det er. Gjennom intervjuene med informantene kommer det tydelig frem hos samtlige hvor sentralt samarbeid i feltet er. Samarbeidet er en del av den organisatoriske opplevelsen, og det virker å ha en sentral rolle for hvordan informantene vurderer og handler i ulike situasjoner på arbeidsplassen.

Det kommer frem av intervjuene at feltet er tverrfaglig, og at det derfor utspiller seg samarbeid mellom relevante aktører eller personer. Allerede etter første tips om en mulig klient, forteller noen informanter at det utspiller seg et samarbeid mellom dem og andre relevante aktører. Der kartlegges og vurderes klienten.

«Det må alltid være i et samarbeid med mange aktører, som, for å se og dekke hele mennesket, og nyanser og aspekter.» (A1)

Flere informanter gir også uttrykk for et behov for samarbeid med andre. Dette fordi klientene blir tolket helhetlig, og det krever flere aktører for å gi en klarere vurdering. Jeg får inntrykk fra flere informanter om at dette er for å finne de mest passende veiledningstiltakene (dette blir analysert nærmere i «3.1 Vurdering av klient»).

Det er mulig å tolke at det eksisterer en avhengighet, eller i det minste et stort behov for dette samarbeidet. Dette på bakgrunn av flere informanter har uttrykket viktigheten av samarbeidet for å utføre arbeidet. Til tross for et slags «tvunget» samarbeid, uttrykker informantene seg i hovedsak positivt til dette. Noen informanter kommenterer den eksisterende tilliten de har til andre samarbeidspartnere i feltet, samt viktigheten av det. Dette kan være en faktor som er med på å gjøre opplevelsen av samarbeidet positivt.

Informantene forteller om et relativt godt samarbeid med psykiatrien. En informant vektlegger også viktigheten av å ha et helseperspektiv på klientene dine. Likevel forteller noen informanter om utfordringer til akkurat denne aktøren.

En utfordrende samarbeidspartner virker å være psykiatrien eller helsevesenet. En sentral samarbeidsaktør er psykiatrien. Flere informanter forteller at de opplever et godt samarbeid med dem, hvor en informant kommenterer viktigheten av å ha et helseperspektiv på klienter. Dette for å kunne se grunnlidelsen til klienten for å bedre forstå dem. En annen informant oppleves både positiv og kritisk til forholdet til den sentrale aktøren.

Det er vanskelig å få til en god dialog med spesialhelsetjenesten ofte fordi de er så veldig, de er så opptatt av sin egen faglighet, mange. Og det har ofte vært litt sånn, de skiller mellom psykisk sykdom og ekstremisme, altså at det ikke henger sammen på en måte. Så vi har opplevd at det er vanskelig å få noen til å få hjelp fordi «nei de er ikke psykisk syke», på en måte. Samtidig som de blir så veldig, noen ganger blir de veldig opptatt av den psykiske sykdommen og ser vekk ifra ideologien. Men her er det jo litt bevegelse da. Men jeg ser at det, det, der hadde det vært fint å fått til et bedre samarbeidsklima der og en bedre fellesforståelse da, hvordan jobbe godt på det feltet her. (B2)

Det virker som at denne informanten i noen tilfeller opplever samarbeidet med spesialhelsetjenesten som utfordrende. Det virker som at den andre aktøren kun behandler den psykiske sykdommen uten å ta hensyn til det ideologiske tankesettet. Et rent klinisk perspektiv på det ekstreme virker ikke å være ønskelig hos denne informanten.

Det samarbeidet som har blitt beskrevet hittil omhandler samarbeid på lavere nivå. Det vil si innenfor visse geografiske områder. Samarbeidet på et høyere nivå blir ikke omtalt like positivt (selv om det ei heller omtales negativt). Det gir inntrykk av at samarbeidet som regel utføres lokalt, og at samarbeid på nasjonalt nivå sjelden blir nevnt da informantene ikke har mye erfaring med det. Noen informanter har en mer drøftende holdning til hvordan feltet oppleves på høyere nivå. Det kommer mer generelle forslag og ønsker til hvordan det kan utvikles, men ikke så mange kommentarer på hvordan samarbeidet faktisk utføres på høyere nivå. Det virker egentlig som at flere av informantene ikke har kjennskap til, eller har opplevd samarbeidet på et høyere nivå. Likevel er det en informant som uttrykker et ønske om et overordnet samarbeid. Dette da ulike geografiske områder har ulike erfaringer, og gjennom utveksling av ideer og erfaringer kan man forvente en raskere utvikling.

Oppsummert oppleves samarbeid på lavere nivå som positivt og velfungerende hos informantene. Samtidig virker samarbeidet helt vesentlig for arbeidet, da feltet har et behov for en tverrfaglighet for å kunne vurdere og kartlegge en klient. En sentral samarbeidsaktør er psykiatrien. Samarbeidet med denne aktøren virker å bli opplevd mindre positiv av en informant. Informanten kommenterer en opplevelse av at psykiatrien vil kun vurdere klientens

psyke, og se bort ifra et mulig ideologisk perspektiv klienten kan ha. Samarbeidet som først ble presentert har omhandlet samarbeidet på lavere nivå. Samarbeidet på høyere nivå blir lite kommentert. Det er derfor mulig å tolke det som at informantene ikke opplever samarbeidet på høyere nivå i stor nok grad til at det er merkbart (eller verdt å kommentere). Likevel kommer det frem et ønske fra en informant om mer deling av erfaringer mellom ulike kommuner.

5.1.2 Arbeid i systemet – en opplevelse av usikkerhet

Det er en helt tydelig usikkerhet rundt enkelte deler i dette feltet. Usikkerheten informantene opplever skaper spenninger i systemet. Systemet er i konstant utvikling, noe som virker å gjøre opplevelsen til flere informanter i feltet noe ustabil.

Under dette kapittelet vil det videre bli presentert fire underkapitler, hvor opplevelsen av usikkerhet virker å oppstå. Det vil først bli presentert data som vil belyse hvordan arbeidsfeltet er relativt nytt i Norge, deretter uforutsigbare fremtidige utfordringer, så den usikre ideologiske fremtiden, og til slutt samarbeidet i det tverrfaglige feltet. Felles for disse underkapitlene er at de belyser systemet i seg selv, samt hvordan informantene forholder seg til systemet.

4.1.2.1 Et relativt nytt arbeidsfelt i Norge

I intervjuene kommer det tydelig frem hos noen av informantene hvor nytt dette feltet er, og påvirkningen det har på ansatte. Når informantene gir uttrykk for at feltet er nytt, er det viktig å presisere at de gir uttrykk for at feltet er nytt på nivået de arbeider på, altså på et lavt nivå.

Noen av informantene som har blitt intervjuet forteller hvordan de opplevde feltet før, samt hvordan det oppleves nå. I «begynnelsen» virker det som at noen av informantene opplevde en manglende struktur i feltet. Den manglende strukturen i begynnelsen innebærer manglende organisering og useriøse fordelinger av midler.

[...] En av de første oppgavene jeg fikk var å... så ble jeg satt i en sånn gruppe for *navn på geografisk område*politiet for å skrive en instruks på hvordan de skal jobbe. Jeg kan jo tenke meg *uklart* at jeg synes det var litt rart at man har holdt på med dette her i åtte år uten å ha noe sånn.. man har hatt en tanke på hvordan man skal jobbe, men det har ikke vært skrevet ned at sånn og sånn og sånn. Så... så det er et felt som er i utvikling. Det er nytt i politisammenheng. Relativt nytt. [...] (A1)

Det er tydelig at informanten er overrasket over den manglende strukturen, og peker på at dette er et nytt felt. Det virker derfor å være en sammenheng mellom utfordringen informantene møtte på og at feltet var nytt. Forklaringen av informantenes opplevelse av feltet på tidlig stadie, var et mer negativt forhold til den manglende strukturen. Når informantene forteller om endringer og den utviklende delen av feltet i dag, får jeg inntrykk av et mer positivt forhold til denne dynamikken feltet tilbyr.

Ifølge noen av informantene er feltet altså fortsatt i endring. Jeg får heller ingen inntrykk om at feltet kommer til å bli mindre dynamisk i nærmeste fremtid.

[...] Så det har nok forandret seg da. Eh... vi har en bedre struktur nå, fordi vi starta egentlig nesten uten struktur. Og så har vi på en måte brukt de årene på å bygge opp... bygge opp systemer egentlig da. Og så er ikke de perfekte men, men de jo på en måte etablert og det finnes informasjon om dem og, eh... ja. [...] (A3)

Her er det mulig å se at informanten omtaler strukturendringen i feltet med en positiv tone. Informanten gir uttrykk for at strukturen ikke var like tilstedeværende i begynnelsen, slik som den er nå. Selv om informanten er positiv til forandringen i strukturen viser han også en kritisk side ved å ikke konkludere med en "ferdig" utvikling. Det virker altså som at informanten er positiv til den organisatoriske utviklingen i feltet, men er også klar over forbedringsmulighetene feltet har.

Det er tydelig at feltet har vært, og fortsatt er dynamisk, med stadige organisatoriske endringer. Selv med en tilsynelatende positiv innstilling til endringene, kan det virke som at dette oppleves som en hindrende faktor i arbeidet deres. Dette gjennom kunnskap og erfaringene de skal forholde seg til, samt potensielle endringer i samarbeidspartnere og hvordan de jobber til vanlig.

4.1.2.2 Uforutsigbart tankesett og uttrykk

Flere informanter gir uttrykk for både endring og uforutsigbarhet hos klientenes organisering og tankesett. Det virker også som at disse to endringene har en sammenheng til hverandre. Dette underkapittelet vil analysere informantenes opplevelse av klientene sine tankesett og hvordan dette uttrykkes seg.

Selv om noen informanter kommenterer på at de ikke har fokus på klienters ideologiske tankesett, er det flere av informantene som kommenterer på at det er noe de jobber rundt. Likevel opplever flere informanter at sine klienters tankesett som uforutsigbare. Det virker som at tankesettet hos klientene kan oppleves som difuse og ikke håndfaste til en spesifikk ekstremistisk ideologi.

Nå har vi ikke, tidligere så var det høyreekstreme på 90-tallet sant, så kom islamistisk ekstremisme. Før høyreekstreme så hadde vi venstreekstreme da. Og så, og så nå er det høyreekstreme på nytt som er en stor bekymring. Men så har vi også disse her hybrid, den her salatbar-ekstremismen, du bare plukker antistatlige, høyreekstremisme, du plukker alt shit. (A2)

Informanten virker å ha god oversikt over de ulike ekstreme retningene som har dominert i feltet, hvor det i dag domineres av høyreekstremisme. Likevel så virker det som om det har oppstått et avvik i de klassiske retningene som har dominert. En salatbar-beskrivelse av folk som plukker litt at hvert hos de ulike ekstreme retningene og tilegner seg disse verdiene/ideologiene. En annen informant kommenterer også at bekymringene de får inn har endret karakter, og virker å forklare det med at verden har endret seg. Det virker som at endringene i tankesettet hos de ekstreme endrer seg i takt med samfunnets endringer over tid.

En annen informant som også kommentere på endringene i karaktertrekkene hos klientene, kommenterer også på forholdet mellom klienten (individet) og samfunnet (strukturen).

Om ikke arbeidet har forandret seg, så har utfordringene i alle fall endret seg i takt med samfunnsendringer. Så vi ser jo at jobben er jo litt sånn samfunnsstyrt med tanke på lokalpolitikk og verdenspolitikken. Sånn at, når det er en krise i en del av verden, så gjenspeiler det seg i form av hva som treffer publikum i Norge og. (C1)

Informanten virker tilsynelatende nølende med å kommentere at arbeidet deres har forandret seg, men viser tydelig at utfordringene de møter på og samfunnsendringene har en korrelasjon. Samtidig forteller informanten at jobben faktisk er styrt av samfunnets politikk. Det virker altså som at samfunnets politikk påvirker utfordringene han møter på i arbeidsplassen. Arbeidet virker å være relativt stabilt, men blir påvirket til en viss grad av disse nye utfordringene som oppstår i takt med samfunnsendringene. Dette kan bety at informantens arbeidsmetoder kan endre seg i takt med det dynamiske samfunnet. Det kan også bety at fremtidige arbeidsmetoder/endringer kan være utfordrende å forutse på bakgrunn av samfunnsendringer i en usikker fremtid.

En annen informant kommenterer også på at klienter selv kan lene seg på en ekstremistisk retning, men for dem så ligger klienten på andre siden av skalaen. Dette viser at flere kan være inkonsekvente med sine ideologiske tanker. Dette kan resultere i at å forutse ledende miljøer i det ekstreme vil være utfordrende. Det virker som at ekstremister i dag ikke er like konsistente på retning av ekstremisme som de var før. Nå er det en hybrid-retning som dominerer, noe som også kan gjøre klientenes tankesett mindre forutsigbare. Det er også mulig å tolke de hybride-ekstreme som mindre lojale til en ekstrem retning siden de velger litt av alt. Dette kan vekke spørsmålet om de «nye» ekstremistene opplever mindre fellesskap i de ekstreme miljøene enn før.

Ja, for mesteparten foregår på nett. Det er som han Tore Bjørgo sier «det har gått fra gata til data». Men, men... for, for alt det her, det her, som vi så ute i gata tidligere er borte, helt borte. Men det å så få dem fra PC-en sin, og inn i noe fornuftig, er jo en stor sukséfaktor tenker jeg. Og så er det ikke så sikkert at de slutter å ha radikale tanker og ideer, men så lenge du er på nettet eller på 4chan, 8chan, ja, alle de der... plattformene, telegram og alt det der, så møter du jo bare likesinnede. Og gjerne folk som er enda mer ekstreme enn deg selv. De blir hausa veldig opp da. Og det å så moderere tilstedeværelsen på de her plattformene er veldig nyttig. Men da må det noe annet å fylle livet ditt med da. Og det er jo det som er de store utfordringene når det offentlige er en del av, en del av fiendebildet. Så skal det offentlig komme inn og så tilby noe. Og det er jo grunnen til at vi prøver å så få det her til så fort så mulig, sånn at de ikke mister troa på det offentlige igjen da, for da detter de jo tilbake på PC-en sin. (B1)

Informanten virker å oppleve hvordan fellesskapet har endret møteplassen sin i de ekstreme miljøene. Dette som et resultat av internettets utvikling. Fellesskapet har gått fra å være fysisk - til å bli et fellesskap på for eksempel forum på internett. En slik miljøendring kan mulig være med på å påvirke hvordan informantene jobber med klientene eller søker etter klienter. Hvor klientene uttrykker seg virker altså å ha endret seg gjennom de siste årene.

Ett par informanter kommenterer forskningen i feltet. De gir uttrykk for et ønske om mer forskning på tematikken i Norge. Dette kan tolkes som et resultat av feltets tidlige stadie i Norge, samt klientenes endringer.

«[...] Mens dette er et ganske nytt fagfelt, hvor både forskere og praktikere prøver å finne ut av hvordan vi skal gjøre dette egentlig.» (A3)

Informanten virker å oppleve et ønske om mer forskning på feltet, da feltet er relativt nytt. Det er mulig å tolke den manglende forskningen som et hinder i å kunne tilby klientene sine bedre

mulige tiltak. Informanten virker også å indikere at praktikere, som kan tolkes som blant annet veiledere, også er med på å utforske feltet.

Flere informanter gir uttrykk for at de ekstreme tankesettene har utviklet seg. Når informanten forteller at karakteren i utfordringene har endret seg, og at det har endret seg i verden, er det mulig å tolke at informanten at det er en sammenheng mellom de to. At bekymringene han møter på blir styrt av samfunnet, eller omvendt. Det er også mulig å forstå denne endringen informanten snakker om som en utfordring. Dette ved at informanten ikke vet hvilke eventuelle nye bekymringer informanten vil møte på senere, og hvilke samfunnsendringer som kan være en påvirkning på det. Dette kan skape en usikker spenning, og arbeidsmetoder kan også mulig bli påvirket av dette. Samtidig virker det som at klientene har endret felt for å uttrykke seg. Det har gått fra fysiske møter til samlinger på internett-forum. Endring i både tankesettet og uttrykkelsen til de ekstreme kan være en årsak til ønsket mer forskning.

4.1.2.3 Taushetsplikt i et delende felt

Flere informanter uttrykker usikkerhet som kommer med taushetsplikt i feltet, og tanker rundt temaet. Deling av informasjon om klienter er sentralt for å kunne vurdere en klient. Samtidig blir deling av informasjon tatt i bruk for å finne ut hvilke aktører som burde ha hovedansvar for klienten. Likevel virker det som at delingen, som er så sentral, blir sterkt hemmet av taushetsplikten. Samtidig må informantene forholde seg til taushetsplikten, dette både av lovpålagte årsaker, men også moralske. Dette kapittelet vil derfor presentere informantenes opplevelse av taushetsplikten i feltet.

Ett par informanter kommenterer på utfordringer med at alle ikke har full forståelse av lovverket om taushetsplikt eller at de ikke vet hvilke muligheter de har i forhold til deling av informasjon. Det virker altså som at noen aktører ikke har tydelige retningslinjer for når og hvor mye informasjon som kan deles.

«Så da... ha en forståelse av hvilke muligheter som finnes i lovverket om deling av informasjon. Det er en utfordring.» (A1)

Informanter forteller at det er en utfordring å forstå muligheter man har for å dele informasjon. Selv om lovverket står som det står, er det flere måter å jobbe rundt det, og det virker som at det er der det kommer en utfordring. Denne informanten drøfte også, på lik linje

med flere andre informanter, rundt den generelle utfordringen om taushetsplikten. Ifølge disse informantene oppstår utfordringer når de i et tverrfaglig felt har behov for at det skal bli delt informasjon om en klient. En av informantene kommenterer utfordringen med å forebygge når det er begrensninger rundt informasjonsdeling. Dette kan være fordi viktig informasjon ikke når riktige folk i tide. En usikkerhet rundt deling av informasjon virker å svekke både arbeidsflyten, samt samarbeidet i feltet.

En informant kommenterer på en aktør som faktisk har ansvar for å kunne veilede om hvordan personer i feltet skal forholde seg til taushetsplikten.

A1: Men så finnes det samtidig muligheter innenfor lovverket. Men, sånn generelt når mennesker er usikre så velger man bare å si nei jeg kan ikke dele informasjon. Da er jo litt av vår jobb, som radikaliseringskontakter å gjøre dem oppmerksom på de mulighetene som er da. (A1)

Informanten uttrykker både hvordan usikkerhet utspiller seg hos ansatte i feltet, samt løsningen. Ifølge informanten er det radikaliseringskontakter som har ansvar å gjøre ansatte oppmerksom på muligheter de har for å navigere seg innenfor lovverket om taushetsplikt. Det virker å være noe struktur i deling av informasjon som radikaliseringskontaktene sitter på. Samtidig så forteller informanten at når mennesker er usikre, informanten virker å sikte til ansatte, så velger de å ikke dele informasjon. Det er mulig å tolke at ansatte som opplever usikkerheten rundt å dele tar det tryggeste valget og dermed ikke deler. Dette da taushetsplikt berører både lovverket og det moralske.

Noen informanter kommenterer positivt om den danske modellen rundt mer deling av informasjon. Likevel kommenterer flere av informantene viktigheten av taushetsplikten, gjennom noe som virker å være et moralsk perspektiv.

Jeg... jeg... er nok... jeg, jeg tenker at vi må tåle å leve med risiko. Vi må tåle at det er en del bekymringer vi ikke kanskje får vurdert 110%. Sånn er det på mange andre områder, og sånn er det også her. Og at jeg er redd for hva det vil gjøre med både tilliten i samfunnet, og tilliten til hjelpeapparater, tilliten til kommunen, hvis man på en måte har en litt sånn der difus blankofullmakt til å diskutere med politi og etterretningstjenesten, som jo er på en måte ganske sånne tunge systemer i det norske samfunnet da. Og som utøver mye makt og kontroll, og det gjør vi for så vidt som kommune også. Og at da er det viktig at man holder på de, på en måte rettighetene som innbyggerne har da. (A3)

Informanten virker som å mene at viktigheten av personvern trumfer mer deling av informasjon. Informanter virker å insinuere at risikoen øker når det er tillat for mindre deling

av informasjon, men at det er noe som «vi» må ofre for å bevare folk sin tillit til statlige aktører. Informanten virker altså bekymret over hva tilliten folket har til statlige aktører hvis reglene rundt taushetsplikten senkes. Samtidig så gir informanten en annerkjennelse til makten de sitter på som en statlig aktør over klienter/folk. Denne ubalansen vil bli analysert nærmere i kapittel «2.0 Et ubalansert maktforhold». En annen informant virker å ha en litt annet perspektiv på taushetsplikten slik den er. Informanten ønsker at taushetsplikten i helsevesenet skal senkes, men uten at det skal ødelegge tillitten mellom en pasient og lege. Ønsket om å senke taushetsplikten i helsevesenet kan være på grunn av opplevelsen av taushetsplikten slik den er nå. En annen informant kommenterer hvordan informasjon helsevesenet sitter på hos en klient kan være begivende for dem å vite for å kartlegge en person bedre.

Selv om flere informanter har uttrykket usikkerhet og drøftet rundt taushetsplikten de har, er det tydelig for mange av dem at de også har en avvergingsplikt. Plikten til å melde inn informasjon når bekymringen blir alvorlig nok.

«Men hvis det er... avvergeplikten vil jo tre inn hvis det er veldig stor bekymring rundt noen. Så den overgår jo taushetsplikt da.» (B3)

Informanten ytrer seg på lik linje med andre informanter om bevisstheten at de har avvergingsplikt. Likevel kommenterer noen informanter at det er sjeldent den blir tatt i bruk. Det kan være to årsaker til dette. Det kan være fordi det er få hendelser som har utspilt seg hvor det har vært behov for å ta i bruk avvergingsplikten. Det kan også være at avvergingsplikten ikke blir tatt i bruk hver gang den bør tas i bruk. Som tidligere nevnt så kommenterer en informant om at hvis det oppstår en usikkerhet rundt deling, velger mange å ikke dele. Det kan derfor være mulig å tenke at usikkerheten rundt taushetsplikten kan påvirke og svekke bruken av avvergingsplikten.

Taushetsplikten virker å berøre både informantenes etiske opplevelse, samt informantenes forhold til lovverket. Selv med et tilsynelatende ansvar hos radiklaiseringskontaktene, uttrykker flere informanter en usikkerhet om hvordan de skal forholde seg til taushetsplikten. Et resultat av dette kan være at informasjon som faktisk kan deles ikke blir delt i frykt for å bryte taushetsplikten. Likevel uttrykker flere informanter viktigheten av å bevare taushetsplikten slik den er nå. Dette i frykt for å svekke tilliten folk har til ulike statlige aktører.

4.1.2.4 Rolleavklaring i feltet

Flere informanter uttrykker en opplevelse av konflikt og usikkerhet når det kommer til arbeidsfordeling hos de ulike rollene. Hvem skal ha ansvar for hva, og hva har de andre ansvar for? Her er det to spørsmål som virker å oppstå hos flere informanter. Dette kapitlet vil derfor omhandle informantene opplevelse rundt rolleavklaringen i feltet.

Feltet er tverrfaglig, og det utspiller seg samarbeid mellom ulike relevante aktører. Flere informanter gir uttrykk for viktigheten av rolleavklaring i feltet. Det virker som at det er viktig for at samarbeidet utføres bra, samt være mer sikker i hvem som har ansvar for hva i feltet.

«Og så er det det her med godt tverretatlig samarbeid da, tverrfaglig samarbeid *utydelig*, som det er forståelse for hverandres fagbakgrunn, og se hverandres styrker inn i det da, kan også være en utfordring.» (B2)

Informanten beskriver viktigheten av å forstå andres fagbakgrunn i feltet. Det virker som at det ikke alltid er tilfellet, og at det derfor blir en utfordring når det ikke skjer. Feltets tette samarbeid virker å være årsaken til utfordringen med å skille rollene. Det å være bevisst på andres fagbakgrunn kan også være med på å være bevisst på andres oppgaver i feltet. I følge en annen informant så er det slik at aktører har tydelige roller som ikke skal utføre arbeidet til andres roller i feltet.

«Fordi det finnes bare, altså det er kun politiet som skal gjøre politiets oppgave. Det er kun, liksom kriminalomsorgen, du skal ikke lage egne fengsler hjemme, du skal ikke lage et alternativt barnevern.» (A2)

Informanten uttrykker at rollene i feltet skal holde seg til gitte roller, og ikke blande seg med andres roller. Det er mulig å tolke at dette er noe som informanten har opplevd ikke har skjedd i praksis. Det er også merkbart at informantene som kommenterer på rolleavklaringen i feltet ikke uttrykker seg negativt til andre aktører, men stiller seg heller undrende til systemet.

Og så er det jo et spørsmål rundt dette med hvis bekymringen først er formidlet til ett eller annet sted, *latter*, så er det diskusjon om hvem som skal ha den bekymringen, ikke sant. Er det politiet, er det PST, er det kommune? Det finnes det egentlig ikke noe system for i Norge nå. Det vil ofte være politiet som tenker at de skal ta imot bekymringen. Men vi har sett en del utfordringer med det, igjen kanskje særlig på de lave bekymringene da. (A3)

Informanten virker å ha opplevd et usikkert samarbeid rundt hvilke aktører som skal ha ansvar for å ta imot ulike bekymringer. Samtidig, ifølge informanten, så eksisterer det ingen system i Norge som forteller hvem som har ansvar for hva. Det er mulig å tolke informanten som kritisk til systemet. Dette da systemets mangel om å kunne veilede eller fordele ut bekymring til «riktig» aktør, er noe som virker å oppleve negativt hos informanten. En annen informant går nærmere inn på ønske om en endring i systemet.

Så er det en del andre sånne temaer som vi har, og det har vi for så vidt vært tydelige på som kommune også, at vi ønsker oss kanskje et litt tydeligere ansvarsfordeling mellom politiet, og PST og kommune. Vi ønsker oss en avklaring rundt taushetsplikt og det juridiske, hvis man skal jobbe forebyggende, sånn som vi gjør. Vi ønsker oss kanskje mer evaluering og tydelighet rundt hvilke tiltak som er anbefalt. Og at de tiltakene som gjøres, evalueres av forskere på en måte. (A3)

Denne informanten uttrykker hvordan et overordna system som kan veilede dem vil være nyttig på flere områder. Det å få en tydeligere ansvarsfordeling mellom ulike aktører virker å være en gjengående utfordring hos flere informanter. Denne informanten uttrykker også ønske om veiledning på anbefalte tiltak, taushetsplikt. Og at tiltakene som anbefales skal bli evaluert av forskere.

Flere informanter uttrykker et ønske om et overordnet system (på høyere nivå) som kan legge frem en tydelig rolleavklaring, eller som informantene kan henviser seg til hvis de er i tvil om en arbeidsoppgave inngår i deres arbeidsoppgaver. Det virker som at dette kan være et resultat av både et tett samarbeid og at feltet er tverrfaglig. Hvilke konkrete roller ulike aktører virker ikke å være så tydelig for flere, og når flere aktører/personer med ulike arbeidsoppgaver jobber så tett sammen som det virker som, ser det ut som at denne type forvirring som er presentert i dette temaet utspiller seg.

5.2 Maktforhold i relasjon

Forholdet mellom aktør og struktur er en pågående diskusjon i sosiologien (Aakvaag, 2008, s. 30), og kan også sees i feltet informantene jobber i. Dette kapitlet vil ta for seg et perspektiv på det ubalanserte maktforholdet mellom klient (aktør) og veileder (struktur).

Spenningsmomentet som dannes her er med på å fremme forholdet mellom samfunnet og individet.

Gjennom intervjuene kommer det tydelig frem at det er informantene som sitter med mye makt i forholdet de har med klienten. Dette gjennom definering av hvem som er ekstreme og når de skal gripe inn og invitere en klient inn i et samarbeid.

Det ubalanserte maktforholdet kan sees i lys gjennom de to kommende underkapitlene. Det første underkapittel handler om hvordan informantene forholder seg til ordet ekstremist, hvor aktøren virker å ha definisjonsmakt. Det andre underkapitlet handler om informantenes forhold til friheten og hvilke rammer som blir lagt rundt den.

5.2.1 Konstruksjon av en ekstremist

Informantene som er intervjuet til denne oppgaven utfører flere oppgaver på arbeid, hvor veiledning av det de anser som ekstremister er en av dem. Men hvem disse personene er vil være tema i dette underkapitlet. Dette vil senere i oppgaven bli diskutert opp mot definisjonsmakt.

Det er tydelig hos alle informanter hvem som er den ekstreme; en ensom sårbar person med utfordringer. Informantene gir et generelt uttrykk for at den ekstreme er så kompleks at det virker vanskelig å gi mer snevre rammer for dem. Det blir langt mer vekt på å fremme sårbarhetsfaktorene hos de ekstreme. Det kan virke som om informantene som gir en slik beskrivelse ikke ønsker å lage rammer rundt begrepet.

Hvis en tenker på ungdom da, så tror jeg veldig mange ungdommer opp... eller det gjelder sikkert ungdommer og voksne. Jeg tror at verden har blitt så komplisert og så vanskelig å få oversikt over, og jeg tror det er så mange som føler, avmakt og frustrasjon over å ikke å skjønne, å ikke få til, å ikke mestre. At da er en vei ut da, er ekstreme, ekstrem tankegods. Fordi det er veldig svart hvitt. (B2)

I dette tilfellet blir den ekstreme kildret som sårbar person med utfordringer. En så generell beskrivelse virker altså å være gjennomgående hos flere av informantene. Selv om beskrivelsen er generell, viser beskrivelsen også en forståelse av individet. Dette ved å beskrive den ekstreme ved å beskrive dem med årsaksfaktorer. Dette kan skape et inntrykk av den ekstreme som en «vanlig person».

Flere av informantene legger altså ikke frem noen tydelige og konkrete krav til hvem som er ekstrem på eget initiativ. Likevel når de blir spurt om å beskrive en ekstremist gir tre av dem en tydelig beskrivelse på en ekstremist ved å bli inspirert av begrepsforklaring. Den ekstreme

blir beskrevet av de informantene som noen som godtar bruken av vold for å oppnå sitt mål. Målet kan være politisk, religiøst eller ideologisk. En slik definisjonsforklaring av den ekstreme viser tydelig rammer for hvem informantene arbeider med, og mulig hvordan hvem som skal bli klienter.

«Ja, en ekstremist er kort fortalt en som er villig til å begå vold, for å nå sine politiske, religiøse eller ideologiske mål. Og som ikke... ja... som... det er jo egentlig definisjonen.» (B1)

En slik konkret beskrivelse av en ekstremist bygges av tydelige rammer. Denne beskrivelsen er mer snever og rammer færre personer enn en mer generell beskrivelse. Det er også merkbart at beskrivelsen blir gjort ut ifra en definisjon. Det kan stilles spørsmål om hvorfor ikke flere andre informanter nevnt deres definisjon av en ekstremist, hvis de i det hele tatt har en. Et mulig svar på dette kan være ønsket om å unngå å typifisere en ekstremist. Tre av informantene oppleves også som nølende og forsiktige når de beskriver en ekstremist. Det virker som at de anser det å beskrive/definere en ekstremist som å sette merkelapper på personer, hvor i dette tilfellet virker som noe negativt.

[...] Og så, da har man liksom definert... det er jo ikke sånn at en definisjon er konstant. En definisjon er kanskje bare en måte å forstå et utgangspunkt på. Og for min del så handler det ikke om å sette en lapp på folk, eller å sette folk i bås. Men det handler om å forstå utgangspunktet deres. (C1).

Informanten begynner på en definisjonsforklaring og avbryter seg selv under forklaringen. Det virker som at informanten ikke ønsker å gi en konkret definisjon på en ekstremist for å unngå å sette merkelapp på disse personene. Det virker altså viktigere å forstå utgangspunktet til den ekstreme enn å definere dem.

En annen informant går mer inn på interaksjonen mellom veileder og klient, og det at veileder behandler klienten som en ekstremist. Ved å behandle en klient som en ekstremist burde det ligge til rette noen grunnleggende kriterier for hva en ekstremist er. Men i dette tilfellet virker det som at dette ikke skal være nødvendig da det kan ha negative konsekvenser for utviklingen til klienten.

«Du føler deg veldig sånn empowert, etter jeg behandlet deg som en ekstremist, som noe sånn her spesiell, fordi at du har disse tankene, og for at du liksom tatt den identiteten. Og man gjør, du vet du booster, du legger mer fuel i ilden da til den identiteten.» (A2)

Det virker som at det å behandle en ekstremist som en ekstremist har negative konsekvenser da den ekstreme personen kan oppmuntres av det. Om det da vil være mer effektivt å ikke måtte trenge å forholde seg til en definisjon eller en type typifisering av den ekstreme vil kanskje være en mulighet.

Det virker altså som at det er en generell enighet mellom informantene om at en beskrivelse av en ekstremist vil bli gjort gjennom å forklare deres utfordringer. Dette ved å anse en ekstremist som for eksempel ensom. Det virker som det å markere klienten er noe informantene prøver å unngå. Likevel er det tre informanter som gjengir en definisjon av en ekstremist for å beskrive en ekstremist. Dette gir mer konkrete rammer å forholde seg til.

5.2.2 Et systematisk perspektiv på frihet.

Under intervjuene har det både blitt gitt inntrykk for og eksplisitt forklart at samarbeidet de har med klienter ikke er lovpålagt, og at veiledningen baseres på full samtykke fra klienten. Det vil si at hvis klienten ikke ønsker å samarbeide lenger, kan de trekke seg uten konsekvenser. Dette underkapittelet vil derfor ta for seg hvordan informantene vurderer om de skal kontakte en klient eller ikke.

Det virker som gjennom flere intervjuer at tips/bekymringer de får inn om klienter kommer fra politiet eller PST. Likevel får informanter i flere tilfeller vurdere selv om en klient skal kontaktes eller ikke. Jeg får inntrykk av at vurdering rundt å ta inn en klient blir gjort i samarbeid med andre aktuelle aktører. Det blir utført drøfting og kartlegging på informasjon de allerede sitter på. Det vil si at det er ikke kun en person som tar dette valget, men flere personer. Det virker som at vurderingen blir gjort i fellesskap med andre aktuelle aktører for å få flere perspektiver og tanker om den mulige klienten. Hvilke tilnærminger og hvordan veiledere kommer frem til en konklusjon om å kontakte en klient er i dette tilfellet relevant for å belyse maktbalansen mellom klient og veileder.

Som nevnt blir det først drøftet rundt en mulig klient. Intervjuene ga inntrykk for en mer diffus og generell vurdering, hvor få konkrete kommentarer på hvordan de vurderer en klient tas. Likevel legger to informanter frem noen konkrete faktorer som må bli vurder; intensjon og kapasitet. Dette er noe som kan bli gjort med hjelp av PST sitt indikatorsett for å vurdere alvorlighetsgraden av en bekymring.

[...] Vi må jo drøfte, har vi en reel bekymring, hva er det vi er bekymret for egentlig, hva er intensjonen, potensialet, hva er kapasiteten, hva legger man i de handlingene, uttalelsen, eller endring fra normalitet, eller, eller at man henger i visse miljø. Så, så, så, altså man må jo gjøre noen ting med det man vet da. (A2)

Informanten legger frem flere faktorer som blir drøftet under vurderingen om å ta inn en klient. Det gir altså uttrykk for en grundig vurdering da det er så mange faktorer som bli vurdert. Samtidig virker faktorene å være formende faktorer. Det vil si at hvis klienter ikke møter er viss standard veilederne har i de faktorene vil de bli kontaktet. Eksempel: hvis en klient henger i et miljø som veileder anser som negativt kan personen bli kontakten. Dette illustrerer hvordan veiledning kan vurderes på hva som er «akseptabel» oppførsel eller ikke. Hvem som setter standarden for hva som er akseptabelt eller ikke er vanskelig å tyde. Ifølge en informant blir mange av bekymringene som blir sendt inn kvittert ut, da det er lov å mene mye uten konsekvenser. Det er derfor mulig å tenke seg at veiledere forholder seg til lovverket, men da klienter ikke blir straffeforfulgt, stemmer ikke den hypotesen. Under en vurdering om hva som er akseptert eller ikke, er det flere som kommenterer på ytringer om vold.

Men det er som sagt... jeg er alltid med å ta den vurderingen da når vi skal, i forhold med dette med avklaringssamtaler, det må som sagt være et element i den ene ytringen da, eller i en handling som gir politiet en mistanke om at her kan det ligge en intensjon om å begå en politisk motivert voldshandling på ett eller annet senere tidspunkt. Så vet jeg at det er, i andre distrikt så kan det være noe annerledes vurdering av hvilke vilkår som må være til stede for at vi kan invitere til en slik samtale. (C2)

Informanten legger frem ytringer og intensjon om å utføre vold som sentrale faktorer for å vurdere en klient. Det er tydelig at noen ytringer ikke er akseptert og på bakgrunn av det vil noen klienter bli kontaktet. Det virker også som at ytringen som kommer fra klienten ligger til grunn for vurderingen om intensjonen til en mulig voldshandling. Hvilke ytringer som er akseptert og ikke akseptert vil bli presentert i neste underkapittel. Informanten kommenterer også på hvordan andre distrikter kan vurdere en klient annerledes en slik de gjør det. Det forteller altså at det ikke er et allment system som alle i Norge tar i bruk for å vurdere om de skal ta inn en klient eller ikke. Likevel får jeg inntrykk gjennom intervjuene at informantene har generelt likt perspektiv på både hvem den ekstreme er, og dermed hvordan de vurderer om de skal ta inn en klient.

Etter utvelgelse av klient, skal klientene få tilbud om samtale/veiledning. Flere informanter kommenterer på tilnærmingen til klienter og viktigheten av å utføre deg så riktig så mulig.

Tilnærmingen skal både være åpen og aksepterende. Samtidig skiller to informanter seg ut i deres drøfting på å kontakte klienter. En av informantene kommenterer hvordan det kan oppleves negativt at politiet er en aktør klienter kan møte på først. En annen informant argumenterer også for viktigheten av tilnæringsmetode.

Det er... det er ikke alle som ser seg selv som radikalisererte. Og så skal vi sånn «ja, dette er norsk stat og myndigheter, og vi har sånne mentorer som skal av-radikalisere deg. Fordi vi mener at sånn som du tenker sånn som du lever og alt ting, det feil!» liksom og «du skal tenke sånn her» hvor vi skal få. Altså det er litt sånn tanker, ai, ai, tenker da. For det er viktig hvordan du selger det inn da, så... jeg mener at det er mange bra mentorer da. (A2)

Det er virker som informanten stiller seg kritisk til tilnærming med direkte kritikk. Samtidig gir informanten uttrykk for å være bevisst på hvilken makt de (veiledere) sitter på med og hvem de presenterer (staten). En slik bevissthet rundt maktbalansen mellom klient og veileder virker å ha en positiv påvirkning på hvordan informanten tilnærmer seg klienter.

Utførelsen av vurdering om å ta inn en klient blir altså utført i samarbeid med andre aktuelle personer. I samarbeidet blir vurdert en rekke faktorer hvor det virker som at veilederne har noen rammer for. Klienter som ikke passer inn i de konstruerte rammene for hva som er akseptabelt vil bli kontaktet. Neste underkapittel vil gå nærmere inn på spenninger mellom hva som er akseptert og ikke akseptert å ytre seg om i samfunnet.

4.2.2.1 Ytringsfrihet?

Det er tydelig at flere informanter opplever usikkerhet rundt når de vurderer om de skal ta kontakt med en mulig klient. Hvordan en klient blir valgt er det flere grunner til, men en stor faktor er hva en person ytrer seg om. Dette underkapittelet vil derfor se på spenningen og det paradoksale i henhold til ytringsfriheten i dette feltet.

Som i forrige kapittel virker det som at klienter blir vurdert ut av flere faktorer, hvor det er rammer for hva som er akseptabelt eller ikke. Hva som er akseptabelt å ytre seg om i det norske liberale samfunn virker derfor å være et spenningsmoment mellom klient og veileder. Flere informanter gir uttrykk for viktigheten av ytringsfriheten som er i Norge.

«Sånn skal det være i et åpent liberalt demokrati med ytringsfrihet. Eh... Og, selv om jeg tenker at det er helt idiotisk det en person har sagt eller skrevet eller... Så er det lov.» (A1)

Det er tydelig at informanten stiller seg sterkt bak ytringsfriheten. Dette til tross for personlig uenighet med det som blir ytret. Et slikt perspektiv gir inntrykk for at vurdering og ytringene blir vurdert uten å la personlige meninger intervensere. Denne informanten, på lik linje med andre uttaler seg positiv til muligheten å kunne ytre seg så fritt i Norge. Samtidig oppleves flere informanter som usikre for når en ytring lenger ikke kan ignoreres, og de skal kontakte klienten.

Ja, men dette her er et kjempestort dilemma for vi skal jo ikke være noe meningspoliti. Vi skal ikke gå inn å så prøve å så endre meninger til folk. Det er jo lov til å være radikal, det er lov til å ha avvikende oppfatning, virkelighetsoppfatning, innenfor... til en viss grad i alle fall. (B1)

Det er altså mulig å tolke feltets vurderinger rundt å ta inn en klient eller ikke som usikkert. Det virker å oppstå en maktspenningen mellom veileder og klient. Dette ved å fortelle at de ikke skal være meningspoliti, og ikke forsøke å endre andres meninger. Det er mulig å tolke at veiledere ikke skal ha makt og bestemmelse i andres meninger. Samtidig blir det også på lik linje med andre informanter fortalt at det skal være lov å ytre seg «mye». Dette selv om man er uenig. Samtidig virker det som at alt egentlig ikke er helt lov. Informanten som sitert over forteller at flere ting er lov men til en viss grad. Det er derfor mulig å tolke at informanten mener at det faktisk er noen grenser og rammer rundt ytringer. Det er også andre informanter som viser å ha et lignende perspektiv på rammer rundt ytringsfriheten. En informant kommenterer at ytringsfriheten skal brukes med klokskap. Dette kan skape en spenning mellom klinet og veileder, da det er veileder som sitter med fasiten om hva som er klokskap i dette tilfellet. Andre rammer som blir gitt av andre informanter er hvis en person ytrer eller truer med vold. En informant bruker måleparamenter og følelse som midler for å vurdere en ytring.

[...] Vi har en grunnlovsparagraf 100 som snakker om ytringsfriheten. Og det er jo på det måleparameteret vårt når i forhold til de vurderingene rundt om vi skal invitere en person inn til en samtale eller ikke. For du kan, du har lov til å ha veldig avvikende meninger i fra hva som er til på en måte til normale meningene. Men for, for politiet sine vurderinger da, så er det sånn at hvis vi får en følelse, eller hvis vi vurderer en ytring for eksempel i en kontekst som gjør at vi er usikre på om det her ligger en intensjon i forhold til å begå en voldelig politisk motivert handling, da har vi hjemmel til å invitere da inn til en samtale. Men den er helt frivillig. (C2)

Informanten tydelig på hvor sentral ytringsfriheten står i vurdering av deres arbeid, og at vurdering blir tatt av flere faktorer. Denne informanten er den eneste som nevner en konkret måleparameter som blir tatt i bruk for å vurdere en ytring. Informanten argumenterer også for bruken av å bruke følelse og se på voldelige intensjoner. Hvordan følelser blir vurdert kommer derimot ikke frem, slik som det gjør med voldelige intensjoner. Til slutt argumenterer informanten for at samtalen som klienten blir invitert til er helt frivillig. En annen informant gir et annet perspektiv på den frivillig samtalen klientene har med veilederne.

[...] Men, det kan jo også, innimellom, være litt sånn frivillig tvang da. At det er stor bekymring, av PST eller politiet, og så er det de som legger frem på en måte tilbudet. Og så kan de nok sikkert oppleve det at de bør snakke med oss for at det ikke, at bekymringen skal senkes for de som er på nakken på en måte *latter*, driver å maser. Men det er jo ofte en fin inngang til å vise at de har, da får du noen ganger til å vise at det er okay å møte oss da. Du får den inngangen. (B2)

Informanten stiller seg kritisk til hvor frivillig klienter kan oppleve tilbudet om samtale fra veileder. Det virker som at klienter kan oppleve ett press å snakke med veileder. Presset og den frivillige tvangen kan oppstå som et resultat av et skjevt maktforhold mellom veileder og klient. Veileder virker å ha makten til å invitere og vurdere klienten, hvor klienten har «kun» har makt til å godta eller avslå forespørselen fra veilederen.

Det er tydelig at flere informanter stiller seg positiv til ytringsfriheten i Norge. Intervjuene viser utfordringer som oppstår når informantene vurderer en klient sine ytringer, da de skal ta hensyn til ytringsfriheten. Løsningen på dette virker å forholde seg til ulike rammer og kriterier de har til hvilke ytringer som er akseptable å ytre.

5.3 Veiledning av klient – arbeid i praksis

Dette kapittelet vil presentere hvordan informantene utfører arbeidet sitt i praksis med klientene sine, samt informantenes generelle mål med den veiledningen. Dette er interessant å analysere med tanke på hvordan det påvirker beslutningsvalgene og mulighetene til veilederne. Praksisen som utføres virker å ha som hensikt å forme klienten inn i en ønsket retning hvor de kan fungere bedre i samfunnet.

Dette kapitlet har to hoved-underkapitler. Det første (med sitt underkapittel) vil presentere hvordan informantene vurderer ulike tiltak for å veilede en klient. Siste underkapittel vil ta for seg målet informantene har med veiledningen av de ekstreme klientene.

5.3.1 Vurdering av klient

Før utførelse av veiledning blir klienter vurdert og kartlagt. Det er flere faktorer som spiller inn under vurderingen, samtidig som vurderingen ofte blir gjort av flere aktører sammen. Gjennom intervjuene kom det frem ulike tilnærminger til klienter for å veilede dem ut ifra hva veilederne anser som nyttige.

Flere informanter virker å forholde seg til klientene som noe komplekst. Dette kan skinne i form av hvordan de vurderer og kartlegger klienter.

Men... men det vi gjør er at vi går inn å så prøver å så... jeg skal være litt sånn... kanskje litt sånn tabloid eller litt sånn... men, men, det vi sier er at vi pleier å få litt orden på selve livet deres. For disse her personene her, min erfaring er det er at de har en masse tilleggsutfordringer. Og det går både på kriminalitet, rus, ikke minst psykiatri, og ja... bolig, mangel på skole, mangel på jobb, føler seg utenfor, så den... (B1)

Informanten beskriver flere faktorer som vurderes hos en klient. Det virker som at klienter blir anset som komplekse og at dette blir tatt hensyn til ved å forsøke å se «hele mennesket». En slik helhetsvurdering av en klient virker å være grunnmuren for å sette inn ulike aktuelle tiltak. Likevel så virker det som at kommunen og politiet har ulike muligheter for hvilke tiltak de kan tilby.

«Og så har jo og kommunalt ansatte en mulighet til å tilby tjenester og tiltak for å forbedre livet. Det har jo ikke politiet og PST.» (B2)

Det virker som at kommunen har flere muligheter for å tilby tjenester til klienter enn det politiet har. En annen informant kommenter at politiet kun utfører avklaringssamtaler med klienter. Likevel er det å utføre en avklaringssamtale et tiltak, hvor politiet kartlegger bekymringen og klienten. Samtidig som politiet virker å ha færre tiltaksmuligheter enn kommunale ansatte, forteller både flere informanter som er ansatt i politiet, og kommunale ansatte at det er et samarbeid mellom de to aktørene (politiet og kommunen). Det virker kanskje at politiet ikke selv kan tilby andre tiltak, men kan samarbeidet med kommunen slik at de kan tilby andre tiltak til klienten.

Et tiltak som kan bli satt inn er en mentor, som ifølge en informant er det tyngste tiltaket de har. Det virker som at mentoren har en stor og sentral rolle som veileder hos klientene, og er primærkontakten deres. Mentoren har også en motiverende rolle hos klienten.

[...] det er noe som heter motstandsprat i motiverende intervju. Og faren er at... holdningene deres kan sementers, eller bli enda sterkere hvis de føler de må forsvare holdningene sine. Så må man prøver å reflektere tilbake det de sier, og på den måten vise at man forsøker å forstå uten å dømme. Og ofte når de sier ting høyt om det de tenker så vil dere føre til at de begynner å kunne reflektere litt over det. Og hvis man da ikke har en sånn dømmende holdning så kan man klare å få til noe endring da. Det tar tid *latter*. (B3)

Dette er med på å illustrere viktigheten av å utføre motiverende intervju på riktig måte, da korrekt utførelse kan ha store positive endringer hos klienten. Det virker som tilnæringsmetode til klient er nøye vurdert for å få best mulig resultat.

For å vurdere en klient virker det som at det blir utført kartlegging av klient. Dette både for å vurdere risiko, men også for å vurdere ulike tiltak som skal settes inn eller hva klienten har størst behov for å få veiledning til. Det virker også som at politiet og kommunen har ulike tiltak de kan sette inn hos en klient, hvor kommunen har flere muligheter. Likevel får jeg inntrykk av at politiet kan være med å kartlegge en klient og samarbeide med kommunene for at de kan sette inn flere tiltak som politiet selv ikke har mulighet til. Dette kan for eksempel være en mentor. Selv om ulike muligheter hos ulike aktører for å sette inn tiltak virker veiledningsmetodene relativt like. Neste underkapittel vil ta for seg ulike veiledningsmetoder jeg har analysert blir tatt i bruk i ulik grad under veiledning av klienter.

5.3.2 Relasjonsbygging

Informantene gir en tydelig indikasjon hvor viktig relasjonsbygging med klienter er. Dette virker å være tilfellet for å kunne skape tillit og respekt mellom veileder og klienten. Dette kapittelet vil ta for seg viktigheten av relasjonsbygging med klienter i feltet.

Flere av informantene virker å uttrykke en svak relasjon med klienter allerede ved de første møtene. Informantenes arbeidsstilling eller arbeidsplass virker å ha en påvirkning på relasjonen klientene har til veilederne.

«Og så har de jo ofte gjennom, ofte gjennom, negative erfaring med hjelpeapparatet, og opplevd at det er systemer som egentlig ikke er der for dem. Så de har jo heller ikke noe tillit til at det er noe hjelp å få.» (B2)

Informanter virker å oppleve at flere klienter ikke har tillitt til hjelpeapparater, og hvor dette har en negativ konsekvens hos veilederne. Det er mulig å se for seg at det krever tid på å overbevise klienter som allerede har mistillit til dem til å gi dem en sjanse. Eller så kan man sette inn andre aktører som klienter ikke har like stor mistillit til, slik som en informant kommenterer på. Dette da alle informanter har gitt uttrykk for at alle samtaler med klientene er frivilligbasert fra deres side. Ingen samarbeid kan utføres uten klienten sitt samtykke. Dette viser hvordan veilederens arbeidsplass kan utgjøre en start i relasjonsbyggingen med klienter. Samtidig uttrykker en annen informant noe som virker å være et kritisk perspektiv til hvor den sentrale stillingen som radikaliseringskontakt bør ligge. Stillingen ligger nå hos politiet, men informanten uttrykker at stillingen mulig hadde hatt en mer naturlig plass i kommunen.

Det av flere grunner. En grunn er at det kanskje hadde opplevet som mindre skummelt å ta kontakte for å drøfte eller melde bekymring. Men det for vi se... så jeg tror nok ikke stillingen ser lik ut om de år. (A1)

Det virker som at informanten er bevisst på usikkerheten både klienter eller pårørende kan oppleve hvis de opplever et behov for å kontakte noen i feltet. En slik bevissthet over stillingen er det mulig å tolke som en utvikling i feltet. Dette da informanten kan oppleves som en person som ønsker å gjøre det lettere for både publikum og klienter å nå ut for hjelp og råd.

Alle informantene virker altså å uttrykke viktigheten av å forme en positiv relasjon med klientene for å kunne veilede dem. Dette da det virker som at en positiv relasjon med klientene påvirker klientenes villighet til å samarbeide. I de neste underkapitlene vil jeg presentere hvordan relasjonsbyggingen foregår ved å hjelpe klientene gjennom fire punkter: grunnleggende hjelp, sosial hjelp, mental helse, og holdningsendring. Disse punktene er punkter som er blitt analysert er de mest fremtredende tiltakene som blir tatt i bruk. Det er tydelig at disse ulike punktene er sentrale for å bygge tillit og en relasjon med en klient.

5.3.2.1 Grunnleggende veiledning

Nesten alle av informantene forteller viktigheten av å hjelpe og veilede klienter med det grunnleggende. Det som legges i «grunnleggende» i dette tilfellet virker å være bolig og jobb. Dette kapittelet vil derfor ta for seg informantenes opplevelse av å veilede klientene med det grunnleggende, og hvorfor.

Som tidligere nevnt i dette temaet så uttrykker flere informanter viktigheten av å se «hele mennesket». Dette virker å gi dem mulighet for å kartlegge utfordringene klientene har og med det begynne veiledningen. Gjennom en slik tilnærming får jeg inntrykk av at flere informanter utfordringer klientene har med både bolig og jobb og navigering i ulike systemer.

[...] Veldig ofte så er det helt sånne grunnleggende ting som å sikres at man har en stabil bosituasjon. At man jobber... utdanning. At man har noe å fylle dagene med. Blant enkelttilfeller der de trengs litt... guides litt inn i NAV-systemet. Bare for å få de registrert, og få de hjelp... (A1)

Det virker som at informanten anser det å ha en stabil bosituasjon som noe grunnleggende, og noe de kan veilede med. Dette gjennom enten utdanning eller registrering i NAV. Det er mulig å tolke at å hjelpe dem med grunnleggende vil fylle dagene til klientene, hvor klienten dermed ikke bruker like mye tid i det ekstreme miljøet. Dette blir kommentert av andre informanter også. Hvordan bruk av tid har en påvirkning på klientenes radikaliseringsprosess. En annen informant kommenterer på at informanten ser en av-radikalisering eller de-radikalisering når klienter søker andre arenaer for å søke sannhet. Det er derfor mulig å tolke at det å skifte fokus hos klientene, eller som også kan forstås som å distrahere med noe annet, kan være en tilnærming som påvirker radikaliseringsopplevelsen hos klientene.

Selv om veiledning med grunnleggende veiledning virker å være en effektiv måte å få klienter til å endre fokusretning, virker også veiledning med det grunnleggende som et begynnende tiltak for å bygge relasjon med klienten.

Det er... det møtes, også blir de enige om, skal vi møtes en gang i uka, skal vi møtes litt sjeldnere, hva ønsker du endring på, hva ønsker du hjelp til? Litt ofte så er det litt sånn konkrete helt ting som gjeld eller ønsket om ny bolig, jeg trenger å... ordne bankID eller altså helt sånne konkrete ting. Så vi begynner på helt konkrete ting som man kan bli enige om som ufarlig. Og så skaper jo relasjonen mens en jobber med de her ufarlige tingene. Tilliten begynner å bygges. Og så er det ganske, ofte da de begynner å snakke om overbevisningene sine ganske raskt. Men de er nok. Det varierer jo litt men de er nok litt lukka på, på hvor langt de, hvor mye de sier da. (B2)

Denne virker som på denne informanten at ved å veilede og hjelpe en klient med ufarlige ting er det med på å bygge en relasjon og tillit mellom dem. Når informanten kommenterer «ufarlige ting» er det mulig å tolke det som temaer som ikke berører klienten sine personlige meninger. Kanskje det som ikke kan oppleves like sårbart hos klienten. Som informantene sitert over, kommenterer informanten at klienter begynner å snakke om overbevisninger ganske raskt. Det virker som at ved å ha en «ufarlig» tilnærming til klienter er det med på å

skape en opplevelse av trygghet hos klienten, og dermed skape en følelse av et større rom for å ytre seg. En annen informant forteller også hvordan veiledning med det grunnleggende utvikler relasjonen klienten har til veileder, og at veilederen får mulighet til å utfordre klienten sitt verdensperspektiv. Denne informanten forteller derimot at når veiledning med det grunnleggende utføres, har mye av jobben til veilederne blitt gjort. Det er mulig å tolke veiledning med det grunnleggende er det mest effektive tilnærmingen til klientene.

Det virker som at grunnleggende veiledning av klienter er det mest sentrale og grunnleggende tilnærmingen for å bygge relasjon og tillitt med klienten. Ved at veilederne først ser «hele» mennesket virker det som at de vil klare å se de grunnleggende utfordringene klientene har, og dermed veilede dem med det. Det er mulig å forstå dets effektivitet ved at klienter skifter fokus fra f.eks være på ekstreme nettsider til å delta på jobb. Et slikt fokusskifte kan derfor være en radikaliseringsdemper.

5.3.2.2 Sosial veiledning

Flere informanter gir uttrykk for at opplevelsen av utenforskap er tilfellet hos mange ekstremister. Dette kan føre til at man søker seg til ett av de første fellesskapene som blir tilbudt, som kan være et fellesskap hvor ekstreme tankesett dominerer. Dette virker å være uønskelig hos flere informanter, og hvor de tilbyr noe som kan beskrives som sosial veiledning. En slik veiledning virker å være et relativt vanlig tiltak. Dette kan være med på å speile fokuset en informant sier at de har om inkludering og tilhørighet. Dette kapittelet vil derfor ta for seg hvorfor og hvordan veiledning av sosial veiledning blir tilbudt og utført for klienter.

Flere informanter virker å uttrykke hvor normalt det er å se utenforskap hos flere av de ekstreme. Utenforskap fra det «vanlige samfunn». Det virker som at denne opplevelsen hos de ekstreme er en sentral faktor for å tilslutte seg ekstreme grupper, hvor de der mulig opplever et fellesskap.

Fordi de finner et... de finner et fellesskap der ideologien inngår. Så for dem å finne fellesskapet, eller for å bli en del av det fellesskapet så... så.... Så må man på en måte akseptere ideologien også. Nei, så utenforskap er den første, og alle de andre tingene som med rus og helse det henger jo litt med det også. Og det er mangelfullt nettverk rundt de. For hadde de hatt et godt nettverk rundt seg så hadde de fått hjelp, på et tidligere tidspunkt. (A1)

Denne informanten virker å oppleve at de ekstreme har fellesskapet som et primærbehov når

de blir ekstreme. Det virker som at ideologien i flere tilfeller er noe som er et sekundært behov, og noe som flere godtar i bytte med fellesskapet som tilbys. Informanten gir også ikke kun uttrykk for klientenes opplevelse av utenforskap, men gir sterk indikasjon til at dette faktisk er en realitet. Dette ved å kommentere på de ekstreme manglende nettverk, som ikke har mulighet til å forebygge. Det er derfor mulig å tolke fra denne informanten at den ekstreme ikke bare opplever utenforskap, men også faktisk er alene i flere tilfeller. Samtidig gir utsagnet til informanten en indikasjon til hvorfor sosial veiledning kan være et effektivt tiltak som blir tatt i bruk av veilederne hvis nødvendig.

Da informantene har veiledet ekstremister, kan flere av klientene allerede ha tilsluttet seg et ekstremt fellesskap. Det å skulle veilede en klient som allerede har funnet et fellesskap virker å være et hinder.

Jeg husker jeg så en sånn dokumenter på Netflix, sikkert. Om flat-earth society. For der er vel det... der nevnes det et eller annet tidspunkt at er... alle ser jo at det er galskap. Men det blir vanskelig å bryte ut, fordi da har du liksom... hvert fall når du har stått i det en stund da. Så har du brent alle broer til alle andre, og da er det kanskje like enkelt å bare fortsette...» (A1)

Informanten kommenterer på en sett dokumentar av personer som tror at jorda er flat, og hvor vanskelig de kan oppleve å gå ut av det miljøet. Dette da relasjoner med andre utenfor det miljøet kan ha blitt ødelagt. Det er mulig å ta det informanten forteller om de som tror jorda er flat, og se det i lys av ekstreme klienter. Ekstreme personer som mulig har ødelagt relasjoner de har hatt utenfor sitt ekstreme miljø, kan gjøre det vanskeligere å gå ut av det. Hvis den ekstreme forlater det ekstreme miljøet, hvilket miljø skal den ta oppsøke? Det virker som at det er her veiledningen kan stille inn med sosial veiledning. Jeg får inntrykk av noen informanter av at tiltakene til sosial hjelp er noe flere veiledere kan utføre, men som i hovedsak gjøres av mentorer. En lignende støttekontakt, som en informant selv mener er en flossete beskrivelse av dem. Sosiale tiltak kan være å dra ut å spise middag eller drikke en kaffe med dem, eller dra ut å for eksempel klatre. Det virker som at mye av den sosiale veiledningen veilederne tilbyr styres av hva klienten selv er opptatt av. Det vil si, uttrykker klienten stor interesse for trening, kan veilederen foreslå å trene sammen. Det som virker å være et felles mål med denne tilnærmingen er å danne en relasjon med klienten. Samtidig kan relasjonen som dyrkes være med andre enn veilederen. Ett par informanter kommenterer hvordan relasjoner utenfor det ekstreme miljøet kan være med på å drive den ekstreme ut av det ekstreme miljøet. Relasjonen kan for eksempel være en kjæreste eller samboer.

[...] Fordi... da er det plutselig, da har du noe å tape. Det er sagt litt sånn på tull da, at løsningen for alle er å få seg dame, eller en kjæreste. Det er tull, men det er mye sannhet i det. Fordi de er ensomme... ja. (A1)

Dette sitatet er tatt ut fra et svar hvor informanten kommenterer på hva som må til for at de anser sitt med en klient som ferdig. Informanten gir uttrykk for at blant annet en partner kan være en faktor for at en ekstrem trekker seg ut av det ekstreme miljøet. Dette da den ekstreme kan oppleve at de har noe å miste. Det er derfor mulig å tolke at nære relasjoner som blir bygget utenfor det ekstreme miljøet, med en partner eller veileder, kan være en sentral faktor for å forlate det ekstreme miljøet. Dette da den ekstreme ikke ønsker å miste den relasjonen de har bygget med personen utenfor det ekstreme miljøet. Det virker altså som at relasjoner som er ønsket at skal dannes til klienten er med andre som er utenfor det ekstreme miljøet.

Det virker altså som at det som kan forstås som sosial veiledning er et tiltak som blir brukt hvis nødvendig. Dette virker å være et relativt vanlig tiltak, da flere informanter gir uttrykk for at opplevelsen av utenforskap finnes hos mange ekstremister. Sosial veiledning blir derfor tatt i bruk som et forsøk på å veilede klienten til et annet fellesskap, hvor klienten kan bygge andre relasjoner.

5.3.2.3 Holdningsendring

Et annet forsøk på å veilede og bygge relasjon er å utføre holdningsendring. Flere informanter forteller at de forsøker å utføre holdningsendring hos klientene, og fremstår positiv til en slik tilnærming. Holdningsendring virker å utføres på ulike måter. Som en informant virker det som at de ikke har en konkret struktur på utføring av holdningsendring, og forsøker å ta i bruk psykologiske teorier som omhandler holdningsdannelse. Likevel virker det som den mest vanlige tilnærmingen hvor du kan forme holdninger til klienter, er ved å møte en klient med undring og stille spørsmål til tankegangen deres. Dette blir utført i forsøk på å skape kritisk tenkning hos klienten, i håp om at det vil få dem til å endre syn på det veileder ønsker at klienten skal endre syn på. Dette kan være for eksempel å benekte at Holocaust tok sted. Det virker som denne tilnærmingen blir tatt i bruk for å skape et bånd mellom veileder og klient. Dette da veileder ikke skal møte klienten med kritikk eller avvisning når holdninger er i fokus at samtalen. Klienten vil da oppleve å bli respektert (kanskje for første gang) og kan føre til at veileder også blir mer respektert av klient i forløpet av samarbeidet.

«[...] For det verste du kan gjøre er å vise... er å møte dem med avvisning. Du må møte dem med undring hvor... hva, hvorfor tenker du sånn? Ja... og så etter hvert som møtefrekvensen går, så kan du jo stille en del kritiske spørsmål.» (B1)

Informanten forteller at man ikke skal møte klienter med avvisning, og heller møte de med undring, og så eventuelt noen kritiske spørsmål. Viktigheten av å ikke avvise klientens opplevelse av verden virker å være sentral hos så å si alle informanter. Det kan være flere årsaker til dette, men som en annen informant kommenterer så er valg av tilnærming veldig sentral og har stor påvirkning på forløpet til klienten. Bommer man på tilnærming, kan man risikere å sementere de holdningene man ønsker å endre på. Det virker også som det å ikke møte en klient med avvisning er et taktisk valg basert på å bygge tillit mellom veileder og klient. Flere klienter har mulig opplevd mye avvisning på sine perspektiver, noe som kan oppleves som å ikke få respekt i en samtale. Ved å heller møte klienter med undring og kritiske spørsmål (ikke kritikk), kan klienter oppleve at de får respekt i samtalen. Jo mer en person respekterer deg, jo større påvirkningskraft har du.

«Altså du kan jo på en måte vise nysgjerrighet og respekt for den andre, og likevel være tydelig på at det er jeg helt uenig i. og det er det som jeg tenker kanskje skaper bevegelse da.» (B2)

To andre informanter virker å ha et litt annet perspektiv på holdningsendring. En av informantene forklarer at det ikke er viktig for dem å gå inn på politikk og religion med klienter. Det virker som at informanten altså ikke aktivt oppsøker tema om politikk og religion med klient under veiledningssamtalene. En annen informant har et mer kritisk perspektiv på det å snakke om ideologi med en klient. Det virker som at informanten mener det å ha fokus på det ideologiske og det ekstreme vil sementeres hos klienten, og skape en sterkere ekstremistisk karakter.

«Men hvis man skal begynne med det andre da, vi har sett mange idioter da, ansatte, som begynner å gå inn i det ideologiske debatter. Og jeg tenker, er du helt jævla idiot da? Skjønner du ikke at du bare booster han, at du skaper en ekstremist av det da også? [...]» (A2)

Informanten fremmer problematikken med å snakke om i dette tilfellet ideologi. Informanter forteller også at en annen tilnærming er å skifte fokuset klienten har til noe mer «positivt» klienten også har interesse for.

Det virker som at informantene er positive til å veilede med undrende og mulig kritisk tilbakemelding til klienter, som kan skape en holdningsendring. Samtidig kan det være irrelevant eller uønsket å skape en diskusjon om holdninger med klient i frykt for sementering av det uønskede tankesettet.

5.3.2.4 Psykiatri -mental helse

Flere informanter uttrykker en opplevelse av at klienter kan ha underliggende psykiske lidelser, psykiske utfordringer eller har et usunt forhold til rus. Veilederne kan sette inn tiltak som kan hjelpe klienten sin psykiske helse. Dette kapitlet vil ta for seg utfordringer veilederne kan møte i praksis når de setter inn tiltak.

Det virker å være en generell opplevelse blant flere informanter at det er mye psykiatri og uhelse hos flere klienter. Som en informant kommenterer, kan det være et resultat av ulike traumer. Vurderingen av klienten sin mentale helse, virker en informant å uttrykke en utfordring rundt.

«Det er en utfordring med psykisk helse. *utydelig* problematikk. Hva... den, de handlingene eller de ordene som kommer, er det utslag av psykisk helse eller er det noe helt annet. Det er vanskelig.» (A1)

Denne informanten virker å oppleve en utfordring rundt vurdering av det klienten uttrykker er på bakgrunn av deres psykiske helse eller noe annet. Det er mulig å tolke «noe annet» som noe som ikke blir sykeliggjort. Det kan være et personlig tankesett. Denne utfordringen informanten virker å oppleve kan være sentral å løse for å vurdere hvilke tiltak som skal bli satt inn til klienten.

Direkte tiltak som kan bli satt inn til klienter kan være blant annet ved å henvise til helsevesenet eller psykiatrien. Men likevel er det en informant som kommenterer noe avvikende enn helhetsinntrykket gitt av andre informanter. Inntrykket jeg har fått gjennom intervjuene er at både de som er ansatt hos politiet og kommunen kan sette inn tiltak som å henvise klienter til helsevesenet eller psykiatrien. Informanten med en avvikende kommentar kommenterer nemlig det ikke er politiet sin oppgave å henvise til psykolog eller andre psykologiske hjelpeapparater. Politiet kan kun anbefale hvis de føler det er behov for det, men skal ikke utføre en direkte henvisning til en klinikk. Dette tiltaket virker derfor ikke å være tilgjengelig for veiledere i politiet. Likevel gir noen andre informanter uttrykk for at politiet kan sette inn tiltak. De ulike inntrykkene jeg får fra disse informantene som kommenterer på

politiets mulighet med å sette inn tiltak når det kommer til psykiatrien eller mental uhelse kan mulig være en ulik talemåte. Inntrykket jeg til slutt sitter med er at politiet selv ikke kan eller skal sette inn tiltak som for eksempel henvise til psykolog alene. Men politiet kan samarbeide med andre aktører, og de samarbeidende aktørene som ikke er politi kan henvise klienten til psykolog.

En annen informant kommenterer utfordringer som kan oppstå når informanten forsøker å sette inn tiltak som å henvise til helsevesenet;

Det er nok det at veldig mange, sånn som jeg opplever det i alle fall, så er det det at mange av de som vi jobber med har ulik grad av psykiske utfordringer, eller mental uhelse. Som gjør at det er vanskelig kanskje for oss å bruke de verktøyene som vi ville ha brukt vanlig, men at vi er nødt til å henvise de videre til et allerede sprengt helsevesen. Som gjør at det vil kanskje ta litt tid å få hjelp og så den, når den hjelpen først kommer så er det gjerne ikke å nå inn, rett og slett... (C1)

Informanten gir uttrykk for utfordring med å sette inn tiltak som er nødvendig for å hjelpe en klient. Dette da informanten virker å oppleve helsevesenet som en hektisk aktør. Det denne informanten virker å ha opplevd er med på å se utfordringer veiledere kan oppleve intern på jobb med andre aktører.

Som nevnt gir flere informanter uttrykk for at flere klienter av dem har psykiske utfordringer. En informant uttrykker utfordring med å vurdere klienten sin psykiske tilstand, noe som kan tolke som et hinder i prosessen med å velge tiltak. Tiltakene kan være å henvise til helsevesenet eller psykiatrien, og hvor aktøren politiet virker å ha en litt annerledes tilnærming med tiltakene enn ansatte hos kommunen. Samtidig kommenterer en annen informant utfordringer med helse-aktøren, hvor informanten opplever at aktøren som for travel til å ta inn flere pasienter.

5.3.3 Målet med å veilede

Gjennom intervjuene kom det frem noen ulike mål informantene hadde for veiledningen. Målet for veiledning kan også være med på å speile hensikten med veiledningen. Dette kapitlet vil presentere målet med veiledningen informantene selv mener er, samt analyse av hva som kan bli tolket som målet med veiledningen.

Da informantene ble spurt om målet med veiledningen var svarene litt ulike. Likevel virket målene å rette både den ekstreme (individet), samt samfunnet rundt den ekstreme. Målene

som har fokus på individet virker å være å kartlegge klienten, hjelpe til å gi klienten selvinnsett, og veilede klientene til et alternativt nettverk. Målene som har fokus på samfunnet rundt den ekstreme virker å være å få den ekstreme til å ikke ta i bruk vold, og forme lokalsamfunnet til det positive. Det er mulig å forstå at målet med veiledning berører både klienten (aktøren) samt samfunnet (strukturen), da de har en påvirkning på hverandre, og må derfor bli tatt hensyn til begge. Målet for veiledning virker å uttrykke seg ulikt mellom informantene. Likevel som analysert i hele dette kapittelet, virker det som at det finnes flere tilnæringer til klientene, men hvor et av hovedmålene er å skape relasjon til klienten. Denne relasjonen virker å være et sentralt virkemiddel for å nå sine mål med veiledningen.

En uenighet som ble bemerket under analysen er målet om å de-radikalisere. En informant kommenterer på at målet er å gjøre klienter passe-radikaliserte. En annen informant oppleves kritisk til å de-radikalisere klienter.

Okay, at vi av-radikaliserer, du skal gå å snakke med noen og gjennom bare snakke så skal du få den andre til å slutte med det ene eller det andre. Jeg, jeg har ikke sett det i alle mine år, som klarer å gjøre det da. Det er jo mange ting som skal til da. Det er jo finne alternativt nettverk, det er jo... og da har man jo... jeg tror mere på disengagement da. (A2)

Denne informanter virker å være kritisk til å av-radikalisere klienter, men virker mer positiv til «disengagement», altså av-involvere. Dette perspektivet virker å være basert på informanten sine tidligere erfaringer. Dette er med på å vise at det også kan være ulike mål av veiledningen med klientene.

Målet får veiledningen virker å være relativt ulikt mellom informantene, men hvor relasjonsbygging virker å være et sentralt verktøy for å nå deres mål. Målene virker å berøre både klienten, men også samfunnet rundt, som kan være et resultat av den ekstreme og samfunnets påvirkning på hverandre.

6.0 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg diskutere funnene mine i analysen, hvor jeg anvender tidligere forskning samt det teoretiske rammeverket. Diskusjonen vil svare på problemstillingen: *Hvordan reflekterer veiledere over sitt eget arbeid med å veilede personer ut av ekstreme miljøer?* Med forskningsspørsmålet: *Hvordan håndterer statlige veilederne utfordringer de møter på?* Diskusjonen vil derfor ha stor fokus på hvordan veiledere opplever sine utfordringer.

Diskusjonen er delt inn i tre underkapitler. Det første underkapitlet tar for seg konsensus av samfunnet. Det vil bli diskutert hvordan veiledere har et normativt perspektiv på hvordan samfunnet bør være, og hvordan de vurderer de som er regelbrytere av dette samfunnet. I det andre underkapitlet diskuteres samfunnsmyndighet. Det vil bli diskutert hva slags myndighet veilederne sitter på i veiledningsprosessen med klientene sine. Til slutt blir det diskutert det dynamiske samfunnet. Kapitlet tar for seg hvordan samfunnet er i konstant endring og hvordan det påvirker arbeidsforholdene til veilederne. Dette underkapitlet er dermed delt inn i to underkapitler til. Først det dynamiske systemet, som går nærmere inn på endringer i systemet veilederne arbeider i. Og til slutt hvordan uttrykk hos klientene til veilederne endrer seg i takt med samfunnsendringene.

6.1 Konsensus av samfunnet

Regjeringen (u.å.) forteller hvilke og hvordan tiltakene utføres for å hjelpe personer ut av ekstreme miljøer. Målet viser seg derfor å være å få personer ut av ekstreme miljøer. Gjennom analysen av intervjuene er det er mulig å forstå at veilederne i dette prosjektet har et tilsvarende felles ønske og mål om hvordan samfunnet bør være. For det første virker det som at det er et aktivt arbeid mot avvikende deltakelse eller oppførsel i samfunnet. Personene som blir behandlet som avvikere, er i dette tilfellet personer som deltar i ekstreme miljøer. Det kan derfor virke som at veilederne i institusjonene opplever avvikende oppførsel som forstyrrende, av deres konsensus om hvordan samfunnet bør være.

Allerede før veilederne kontakter sine potensielle klienter, må det oppstå en reaksjon fra veilederne. Denne reaksjonen vurderer om personene bryter med veiledernes regler eller ikke. For at en beslutning skal bli tatt, må et samarbeidende arbeid mellom veiledere til (regjeringen.no, u.å., s. 3). I samarbeidet må det oppstå en konsensus på om personen bryter deres regler «nok» til at de skal forsøke å gjøre noe med saken. Hvis det blir en enighet om at

personen er en regelbryter, vil de da forsøke å sette inn tiltak. Denne handlingen viser hvordan veilederne fra et tidlig punkt behandler sine klienter som regelbrytere (Becker, 1993, s. 11-14).

Veiledningen bakkebyråkratene utfører kan derfor forstås som et tiltak statlige institusjoner setter i gang for å aktivt jobbe for å bli kvitt avvikene. Det er dermed mulig å forstå at bakkebyråkratene har som mål å endre klientene sine. Dette ved å veilede de fra å være avvik til en del av «det normale». Veilederne arbeider dermed med å endre sin klient. Dette ligger for så vidt i arbeidsoppgaven deres som veiledere. Denne endringen er basert på den subjektive av hvordan et deltakere i samfunnet bør opptre.

Dette bakkebyråkratiske forsøket på å forme klientene sine er ikke nødvendigvis noe nytt. EXIT virker å ha utført liknende endringer hos sine klienter. De avvikende ungdommene som deltok i nynazistiske miljøer ble forsøkt veiledet ut. Denne type tiltak ble utført som et resultat av et uønsket miljø som utviklet seg hos ungdommen. Det er derfor mulig å forstå at det uønskede miljøet truet konsensusen de har om hvordan samfunnet bør være.

Målet virker også å berøre på mikronivå. Forholdet mellom bakkebyråkratene og sine klienter vises i analysen at er avhengig av en viss grad for tillit. For et bedre samarbeid og muligheten for bakkebyråkraten å veilede klienten sin, er det sentralt å bygge opp klienten sin tillit til dem. Dette kan forstås som et forsøk på å danne harmoni i relasjonen seg imellom. For å oppnå denne harmonien, også forstått som tillit, viser analysen til fire praktiske tilnærminger; grunnleggende veiledning, sosial veiledning, holdningsendring, og psykiatrisk støtte. Den grunnleggende veiledningen er et tydelig og sentralt steg for å skape tillit til klientene. Gjennom veiledning eller hjelp med å for eksempel få seg bolig eller jobb, kan dette være føre til et mer tillit og dermed harmonisk forhold mellom klienten og veilederen. Disse tilnærmingen likner de svenske EXIT-tiltakene som ble satt inn under en EXIT-prosess (Daugherty, 2019).

Analysen viser at positive sosiale interaksjoner mellom veileder og klienten øker tilliten. Det å aktivt delta i aktiviteter som middagsspising, filmtitting, eller trening med sin klient, kan oppleves av klientene som noe annet enn den typiske bakkebyråkraten. Denne tilnærmingen kan oppleves som en inviterende tilnærming for klienten. Som Bjørge (Daugherty, 2019) forklarer i flere av sine studier, er søken etter et fellesskap stort hos flere personer i ekstreme miljøer. Et likt inntrykk har flere av informantene i dette studie. Ved at veilederne inviterer sine klienter til sosiale aktiviteter kan dette føre til at klienten deres kjenner på et fellesskap.

Dette kan være et tiltak som blir brukt i et forsøk for å ikke få klienten til å føle seg som et avvik. Dette til tross for at de *faktisk* blir behandlet som avvik.

En annen tilnærming veilederne har til sine klienter er gjennom samtaler. Samtalene består av at veilederne stiller seg undrende til klienten sine «avvikende» tanker eller perspektiver. Dette kan skape trygghet og tillit klienten har til sin veileder. Om veilederen hadde stilt seg kritisk eller gått til angrep på de avvikende tankene til klientene, kunne det ha hatt motsatt effekt. Klienten kunne følt at de ble behandlet som avvik, og det kunne ha skapt en mistillit. En slik tilnærming virker å være noe lik «The empowering conversation» (Bjørge & Carlsson, 2005, s. 69). Der også samtaler var en sentral tilnærming til de unge i de ekstreme miljøene.

Den siste praktiske tilnærmingen analysen viser er å tilby eller videresende klientene sine til helsetjenester. Hvis veileder opplever at det er for mye psykiatri i bildet, som de selv ikke har kompetanse til å veilede er andre tiltak nødt til å bli satt inn. Dette kan være gjennom for eksempel psykologiske samtaler, eller medisiner. I følge analysen virker dette tiltaket å bli satt inn i et forsøk på å stabilisere en klient i større grad. Det er også mulig å forstå det som å skape en større harmoni hos klienten i seg selv, slik at klienten kan delta i et større harmonisk felt som samfunnet. Å hjelpe klienter inn i helsetjenesten kan også ha en effekt på klientene sin tillit til offentlige hjelpeapparater.

Dette tilsynelatende forsøket for å opprettholde deres konsensus av samfunnet, belyser arbeidet som må aktiviseres for å oppnå det i både mikro og makro nivå. Det er et kontinuerlig arbeid hvor veilederens forståelse av klientene sine må vurderes. Dette kan gi inntrykk på et normativt syn veilederne har på samfunnet.

6.2 Samfunnsmyndighet

Myndighet og konsensus har en sammenheng. Konsensusen av sosiale normer og regler dannes ofte gjennom en konsensus av personer som har myndigheten i samfunnet. Myndigheten til å fortelle hva som er akseptabelt og ikke akseptabelt. Bakkebyråkrater i dette feltet virker å ha en slik myndighet overfor sine klienter. Diskusjonen om hvem som har myndighet, utøver den, og regulerer den, er et interessant tema å diskutere. Dette med tanke på at forholdet mellom bakkebyråkrater og deres klienter, kan forstås som forholdet mellom individer og statlige aktører. Dette ettersom individene er personer i samfunnet som blir til klienter, og hvor veilederne arbeider i statlige aktører/institusjoner som kommunen eller politiet. Som sett i analysen virker veilederne å ha en myndighet til å vurdere og behandle personer i samfunnet som avvik. De vurderer hvilke

personer som ikke passer inn i deres normative perspektiv på samfunnet, og disse blir da vurdert som avvik. Muligheten som regelhåndhevere har ved å vurdere personer som avvik eller ikke, vil jeg argumentere for er en form for makt. Slik som Becker forteller, så er det regelhåndheverne og andre aktører som passer på at reglene blir fulgt som har makten. Dette ved regulere hvem som anses som avvik eller ikke. Dette kan forstås som en makt som er institusjonalisert og som berører individer i samfunnet, som blir stemplet som avvikene.

Det er også mulig å forstå denne makten som moraliserende. Dette ettersom regelhåndheverne utvikler regler som er basert på den subjektive konsensusen mellom dem. De som avviker fra den konsensusen vil derfor bli behandlet annerledes. Ytringsfriheten en viktig verdi i det norske samfunn, og veilederne som regelhåndhevere må forholde seg det lovmessig. Analysen viser hvordan veilederne tydelig er bevisste over ytringsfriheten i Norge. Likevel, så kan de søke klienter ved at klientene selv samtykke til veiledningen. Bakgrunnen for å vurdere en klient er dermed subjektiv, og ikke nødvendigvis lovmessig relatert.

En annen type situasjon som kan vurderes som en ubalansert makt mellom bakkebyråkratene og klientene deres, er med hensyn til klientenes samtykke til veiledning. Som Lipsky (2010) beskriver, er det vanskelig å vurdere hvor fri og egen denne samtykkene klientene gir faktisk er. Bakkebyråkrater kan besitte goder som klienter får tilgang til kun hvis de samtykker til et såkalt samarbeid. Det er dermed mulig å vurdere om klientene samtykker fordi de faktisk har et ønske og synes det genuint er greit å samarbeide med veilederne, eller om de gjør det for å få godene bakkebyråkratene besitter. Det er derfor mulig å vurdere om klientene til bakkebyråkratene er helt frivillige. Denne ubalansen av goder og behov mellom dem kan skape en spenning. Spenningen kan også ligge hvilke bakkebyråkrater som klientene møter på. Aktører i politiet, som er en del av bakkebyråkratiet i dette feltet, kan oppfattes annerledes av klientene enn en kommunalt ansatt. En informant er tydelig på dette i analysen, og stiller seg dermed kritisk til at politiet skal ha denne rollen. Politiet er en del av regelhåndheverne, og er ansatt av staten til å passe på at deltakere i samfunnet skal følge loven. Et møte med politiet, som regelhåndhevere, kan oppleves ubehagelig, og samtykket kan dermed føles tvungen for en klient.

Under Exit på slutten av 90-tallet var det foreldre med støtte fra politiet som hadde veiledningene. Det var foreldrene til de unge deltakerne i de ekstreme miljøene som var pådriveren av utviklingen og samarbeidet med sine unger (klienter). Hvordan ungdommen opplevde dette samarbeidet på den tiden er utfordrende å si. Frivillig tvang kan dermed også vurderes i denne situasjonen. Likevel har foreldre en annen rolle til unge enn det politiet og

andre statlige aktører har til dem. Som nevnt i analysen kommenterer en informant at det burde være kommunen som møter på disse klientene og ikke politiet. Kommunen, som også kan forstås som regelhåndhevere, kan oppleves mindre truende enn politiet.

Det virker dermed som et tydelig skille i makt mellom veiledere og klienter. Til tross for frivilligheten som er sentral i samarbeidet mellom dem, kan man stille seg kritisk til hvor frivillig det faktisk er.

6.2.1 Taushet

Taushetsplikten er et sentralt tema i analysen. Den er sentral, både etisk og lovmessig for flere av informantene. Det må eksistere en samtykke om samarbeid mellom veiledere og klienter (Lipsky, 2010). Taushetsplikten og rammene rundt det er en utfordring flere av informantene møter på. For det første kan taushetsplikten være en hindring i å utføre arbeidsoppgavene, ettersom feltet har et sterkt tverrfaglig samarbeid (rgjeringen, u.å.). Dette ettersom veilederne er nødt til å forholde seg til reglene gitt i systemet. Det er dermed sentralt at veilederne har et tydelig og klart forhold til dette sensitive temaet. Likevel viser analysen at det ikke er slikt.

Problemer som kan oppstå i slike situasjoner som dette er at det blir brukt mer tid og ressurser på å finne ut om man kan dele informasjon eller ikke, eller at informasjon som egentlig kunne ha blitt delt ikke blir delt i frykt for å bryte taushetsplikten. Denne plikten er ikke bare lovmessig viktig å holde, men veilederne er avhengig av tillitten deres klienter har til dem. Makten over hva som skal få deles eller ikke sitter nemlig klientene på. Likevel er det noen informanter som lufter tanken om å sette ned reglene litt mer for deling av informasjon. Dette til tross for tillitten den skaper mellom dem og klientene sine. Det er mulig å forstå at denne tillitten oppstår ved at klienten har makt i denne situasjonen, og ved at klienten mister makten ved å senke reglene for deling av informasjon, kan gjøre det vanskeligere å i det hele tatt få klienter til å ville delta frivillig.

Analysen peker til utfordringen med samarbeidet med psykiatrien, med hensyn til taushetsplikt. Der kan det også forekomme uenigheter hvor det psykiske og sosiale står overfor hverandre. Psykiatrien viser seg å ha et annet forhold til disse klientene enn veilederne.

6.3 Det dynamiske samfunn

Samfunnets endringer virker å ha en påvirkning på systemnivå (mesonivå), og på et større samfunnsnivå (makronivå). På systemnivået er det mulig å se hvordan det dynamiske samfunnet har en påvirkning på bakkebyråkratene og deres arbeidssystem. På det større samfunnsnivået er det mulig å se samfunnsutvikling som kan være utfordrende å forutse.

6.3.1 Et dynamisk system

Da Exit på slutten av 90-tallet ble utviklet, var det et tilsynelatende nytt og annerledes konsept i Norge. Statlige aktører har gjennom årene satt inn flere ressurser i feltet og dermed organisert feltet i større grad. Til tross for utviklingen i feltet, viser analysen at flere aktører i feltet opplever det som nytt og fortsatt under tidlig utvikling. De opplever systemet som noe utfordrende, med svake rolleavklaringer. Årsaken til dette kan være feltets dynamiske utvikling i tråd med det dynamiske samfunn.

Veileder arbeider i dag i det som virker som et mekanisk-dominerende system. Politiansatte og kommunalt ansatte arbeider i Norge i et system som er preget av byråkrati og klare systemer (Lipsky, 2010). Forholdet bakkebyråkratene har til sine klienter er preget av regler og rammer for blant annet hvilke goder de kan dele ut, og hvilke andre tjenester de kan støtte med (Lipsky, 2010). Slike systemer som dette passer nemlig til stabile forhold. Likevel viser analysen hvordan ansatte seg imellom har et mer flytende og horisontalt hierarki. Dette skaper et godt samarbeid i det tverrfaglige feltet, men med andre usikkerheter rundt rolleavklaringer. Det kan se ut som at arbeidssystemet er mekaniskdominerende, men har noen kjennetegn til det organiske. Hvordan systemet påvirker bakkebyråkratene, som i dette feltet må forholde seg til samfunnsendringene kan derfor være utfordrende.

Samfunnet er i en kontinuerlig utvikling. Det er dermed sentralt at veilederne klarer å tilpasse seg utviklingens påvirkning på individer i samfunnet. Aktører med et mer mekanisk dominerende system viser seg å tilpasse seg drastiske endringer dårligere, enn organisk dominerende systemer. Det er dermed gunstig med tilskudd av det organiske. Analysen viser nemlig at samarbeidet i det tverrfaglige miljøet er godt, samt en tilsynelatende mer frihet til å utføre ulike arbeidsoppgaver. Etersom klientene har endringer i uttrykk og utfordringer, virker det som sentralt at veilederne får en større frihet til å tilpasse og drøfte tilbudene på tvers feltet. Man skal ikke se bort ifra fordelene det organiske systemet gir bakkebyråkratene når de skal forholde seg til samfunnsendringene. Samtidig viser analysen utfordringene som virker å være et resultat av det organisk-preget system. De opplever typiske svakheter i organiske systemer som svake rolleavklaringer, som skaper store usikkerheter i feltet.

Analysen viser et ønske og behov for et overordnet system/aktør som har kontroll på aktørene. Dette kan hjelpe veilederne å avklare roller når det trengs. Gjennom samfunnsendringer, har det utviklet mer forskning og ressurser til feltet. Både utveier.no og RVTS kan bistå som støtteaktører. Disse kan rådgive og bistå veilederne. Likevel viser analysen at de ikke når målene, når det fortsatt er ett savn etter en overordna aktør som kan bistå i ulike situasjoner. Det kan være mulig at dette vil endre seg i fremtiden. Ettersom flere og flere arbeider innenfor feltet, kan presset for å utvikle et overordna organ/institusjon som veilederne kan henvende seg til.

6.3.2 Et dynamisk uttrykk

Analysen viser hvordan samfunnsendringer påvirker klientenes uttrykk gjennom organisering og holdninger. Dette skaper en uforutsigbarhet, og dermed konstante pågående vurderinger om hvem som er avvik eller ikke. Ettersom endringene er samfunnspåvirket, må veilederne tilpasse seg klientene sine til en viss grad.

Klientene til veilederne har i takt med samfunnet endret hvordan de har organisert seg. De har gått fra «gata til data». Analysen viser hvordan organiseringen og kommunikasjonen foregår ofte over forum og sosiale medier. Det gjør det lettere for personer å komme i kommunikasjon med andre likesinnede. Utfordringen med dette er at det kan skape et ekkokammer med meninger og holdninger, som bakkebyråkratene anser som avvikende. Ettersom kommunikasjoner foregår mer over internett, gjør det arbeidet for veilederne mer utfordrende. En årsak til dette kan være at flere opptrer anonymt på internett, og det kan være vanskeligere å koordinere avvikene. Samtidig så viser analysen at endringer i holdninger og perspektiver på klientene påvirkes av samfunnsendringene. Dette skaper uforutsigbare utfordringer for veilederne. Et eksempel er oppblussingen av anti-statlige og høyreekstremister under og etter Covid-19. Det blusset altså opp flere avvik, samt en gruppe avvik (anti-statlige) som ikke var forventet. Dette kan medføre til flere regelbrytere som kan bli vurdert som avvik.

Bakkebyråkrater har også en oppgave å veilede sine klienter, og det gjøres blant annet med å lede dem til miljøer som ikke anses som avvikende. Et slikt dynamisk skifte av miljø som klientene opplever, kan forstås som en av-involveringsprosess. En prosess hvor bakkebyråkratene oppfordrer klienten sin til å bruke mindre tid i et ekkokammer på internett, og eller mindre avvikende grupper. Dette kan for eksempel være på jobb. Av-involvering har hatt en effektiv effekt (kilde), og viser seg at fortsatt er en stor tilnærings-metode bakkebyråkrater har til sine klienter. Om dette fører til de-radikalisering er dermed utfordrende å si.

Det dynamiske samfunnet viser seg at kan ha en påvirkning på hvordan veilederne arbeider, og forholder seg til fremtidige utfordringer. Samfunnet påvirker både trukturen i form av strukturelle endringer, samt personer i samfunnets perspektiver og holdninger. Dette kan føre til nye måter å se regelbrytere på.

7.0 Avslutning og konklusjon

Denne oppgaven har forsøkt å svare på problemstillingen *Hvordan reflekterer veiledere over sitt eget arbeid med å veilede personer ut av ekstreme miljøer?* Med forskningsspørsmålet *Hvordan håndterer statlige veiledere utfordringer de møter på?* Dette har blitt gjort ved å utføre åtte kvalitative intervjuer med veiledere som arbeider med å veilede person ut av ekstreme miljøer. Disse personene er enten ansatt i politiet eller kommunen.

Oppgaven har blitt utviklet med hensyn til tidligere forslag, og det har dermed lagt grunnlag for oppgavens kontekst. Tidligere forskning som omhandler perspektiver rundt egen opplevelse som veileder har vært utfordrende å finne. Likevel startet EXIT-programmet i Norge, som videre har påvirket flere andre europeiske land. Til tross for at EXIT-programmet ikke lenger er oppe og går, finnes det flere institusjoner og aktører som utfører EXIT-tiltak.

Analysen av de åtte intervjuene har utviklet tre temaer; organisatorisk opplevelse, maktforhold i relasjon, og veiledning av klient – arbeid i praksis. Det første temaet viser hvordan informantene opplever systemet de arbeider i. Samarbeidet med andre veiledere og aktører oppleves som positivt. Likevel viser analysen hvilke sentrale utfordringer informantene opplever i systemet. De mest fremtredende utfordringene som har blitt analysert er; et relativt nytt arbeidsfelt i Norge, uforutsigbart tankesett og uttrykk, taushetsplikt i et delende felt, og rolleavklaring i feltet. I den første utfordringen belyses hvordan informantene forholder seg til det «nye» systemet. Utfordringene oppleves i at det ikke er så klare retningslinjer og rammer de må forholde seg til, som igjen skaper usikkerhet. I den andre utfordringen analyseres informantenes opplevelse av endringer hos klientene, og hvordan de forholder seg til dette. I den tredje usikkerheten blir informantenes forståelse og forhold til taushetsplikt analysert. Denne usikkerheten viser seg å skape spenning, og dermed usikkerhet i hvordan informantene utfører arbeidet med hensyn til taushetsplikten. Den siste usikkerheten som blir analysert er rolleavklaringen i feltet. Analysen viser usikkerheten som eksisterer i feltet med hensyn til rolleavklaringer. Selv om informantene selv uttrykker noe sikkerhet over sin egen rolle, er den fortsatt ikke sterk nok til at det ikke blir et hinder i arbeidet deres.

I den andre kapitlet i analysen, analyseres utfordringen som blir analysert er maktforholdet mellom informantene og deres klienter. Analysen belyser veiledernes forståelse av sine klienter, og hvordan de vurderer dem. Samtidig blir det diskutert hvordan en klient kan bli vurdert som en klient. Analysen tar derfor for seg prosessen av hva som gjør at noen blir klienter og andre ikke.

I det tredje kapitlet av analysen blir det analysert hvordan informantene utfører arbeidet sitt med klientene i praksis. Veilederne tar først en vurdering og dermed kartlegger klientene, for å så sette i gang tiltak. Analysen viser fire tiltak som er aktuelle; grunnleggende veiledning, sosial veiledning, holdningsendring, psykiatri – mental helse veiledning. Disse tiltakene blir tildelt klienter som veilederne anser har behov for det. Til slutt analyseres målet med veiledningen de utfører.

Oppgaven diskuterer problemstillingen med forskningsspørsmålet, hvor tidligere forskning, analysen og det teoretiske rammeverket blir anvendt. Det teoretiske rammeverket omhandler både teori om organisatorisk perspektiv, samt teori om avvik og prosessen rundt å vurdere en person eller en handling som avvikende. Diskusjonen tar dermed for seg tre sentrale temaer; konsensus av samfunnet, samfunnsrett, og det dynamiske samfunn. Det første underkapitlet viser hvordan veiledernes konsensus av hvordan samfunnet bør være er pådriveren av hvordan de utfører arbeidsoppgavene sine. Det blir dermed diskutert veiledernes normative forhold til samfunnet og regler i samfunnet. I det andre underkapitlet blir det diskutert hvem som har makt i relasjonen mellom veilederne og klientene. Frivillighet fra klientene er sentral i veiledningsprosessen. Denne oppgaven stiller seg kritisk til denne frivilligheten, med hensyn til makten veilederne har i samfunnet. Samtidig blir det diskutert tematikken rundt tausheten veilederne har over klientene sine. Denne tematikken berører både det etiske og lovmessige. Til slutt diskuteres hvordan veiledere forholder seg til dynamiske endringer i samfunnet. Det påvirker først og fremst systemet de arbeider i, men også hvordan klientene endrer seg i takt med samfunnsendringer.

7.1 Forslag til fremtidig forskning

Det finnes mange flere ulike måter å forske på denne tematikken.

Ettersom denne forskningen har omhandlet veiledernes sitt perspektiv og opplevelse, så hadde det vært interessant å fordype seg i andres perspektiver opplevelser. Analysen viser til at det eksisterer en maktbalanse mellom veilederne og klienten deres. Det hadde derfor vært interessant å utføre kvalitative intervjuer med personer som enten er med i en veiledningsprosess, eller som har avsluttet veiledningen og lenger ikke anses som deltakende i ekstreme miljøer.

Det hadde også vært interessant med sammenliknende studie av veiledningstilbudene mellom Norge, Sverige og Danmark. Resultatene hadde vært interessante å sammenligne, og man kunne ha brukt studie hvor landene kunne latt seg inspirere av hverandre.

8.0 Litteraturliste:

- Becker, H. S. (1993). *Outsiders: studies in the sociology of deviance* ([New ed.], pp. VIII, 215). Free Press.
- Bjørkelo, K. A. (2016). *Ekstremisme*. Humanistisk forlag.
- Bjørgo, T. (2002). Bjørgo, T. (2002). *Exit neo-Nazism: Reducing recruitment and promoting disengagement from racist groups*.
- Bjørgo, T., & Carlsson, Y. (2005). *Early intervention with violent and racist youth groups*. Norsk ytenrikspolitisk Institutt.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). *Thematic analysis*. American Psychological Association.
- Daugherty, C. E. (2019). Deradicalization and Disengagement: Exit Programs in Norway and Sweden and Addressing Neo-Nazi Extremism. *Journal for deradicalization*, (21), 219-260.
- FN-sambandet. (2023, 27. februar). *Ekstremisme og terrorisme*. FN-SAMBANDET. Hentet 26. oktober 2023 fra <https://www.fn.no/tema/konflikt-og-fred/ekstremisme-og-terrorisme>
- Gjems, L. (1995). *Veiledning i profesjonsgrupper: Et systematisk perspektiv på veiledning*. Gyldendal.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Cappelen Damm Akademisk
- Kitsuse, J. I. & Spector M. (1951). Social Problems and Deviance: Some Parallel Issues. *Taylor & Francis Online* 22(5), 584-594. <https://doi.org/10.2307/799692>
- Konfliktrådet (u.å.). Radikalisering og voldelig ekstremisme. Hentet 10. oktober 2022, fra <https://konfliktraadet.no/radikalisering-og-voldelig-ekstremisme/>

- Kvale, S., og Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Lincoln, Y., & Guba, E. (2009). The only generalization is: there is no generalization. In *Case Study Method* (pp. 27-44). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857024367>
- Lipsky, M. (2010). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Service*. Russell Sage Foundation.
- Løv, O. (2009). *Pædagogisk vejledning: Facilitering af læring i pædagogiske kontekster*. Akademisk forlag.
- Regjeringen. (2019, 13. august). *Hva er radikaliserings og voldelig ekstremisme?*
- Regjeringen. (u.å.) Veileder for exit-arbeid. Hentet 20. september 2022 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/96b0668f2d17474bbeb3bde7e6842730/veileder-for-exit-arbeid-endelig.pdf>
- RVTS. (u.å.). *Aktørliste*. Utveier. Hentet fra 31. mai 2023 fra <https://utveier.no/nettverk-og-veiledning/aktorliste/>
- Silveman, D. (2020). *Interpreting qualitative data*. (6. utg.). SAGE.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder: i praksis* (4. utg.). Gyldendal.
- Universitetet i Oslo. (2021, 3. juni). *Tore Bjørge*. C-REX - Senter for ekstremismeforskning. Hentet 2. november 2023 fra <https://www.sv.uio.no/c-rex/personer/vit/torebjo/> .
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Abstrakt forlag AS.

9.0 Vedlegg:

Intervjuguide

Intervjuguide

Bakgrunn:

1. Kan du begynne med å fortelle meg litt om dine arbeidserfaringer?
2. Vil du fortelle litt konkret om jobben din?
 - Hvor lenge har du jobbet innenfor dette feltet
 - Hva vekket interesse for å jobbe innenfor dette?
 - Jobber dere alene eller samarbeides det med andre aktører/institusjoner?
3. Hvordan har arbeidet ditt forandret seg over tid, og hvordan tror du arbeidet ditt vil utvikle seg til fremtiden?

Deres arbeid:

4. Kan du fortelle om hvordan det jobbes med de som er på vei til å bli ekstreme?
5. Hvorfor tror du noen blir radikalisert og ekstrem?
6. Hvordan vil du beskrive en ekstremist?
7. Hvorfor tror du noen velger å søke veiledning og andre ikke?
 - Tilgjengelighet for klienter
8. Hva må til for at instanser trer inn og forsøker å veilede en klient ut av miljøet?
 - Felles trekk hos klienter
 - Varsling av andre institusjoner
 - Feltarbeid?
 - Tar folk kontakt selv? / pårørende tar kontakt?
9. Hvordan fungerer veiledningen av målgruppen?
 - Relasjonsbygging
 - Varighet
 - Antall samtaler
 - Sikkerhet
 - Psykolog/ andre instanser
 - Fokusområder i samtalen
10. Hvordan tenker du at klienters fysiske fravær fra ekstreme miljøet, og prosessen med å de-radikaliseres henger sammen?
11. Hva skal til for at dere anser arbeidet deres med en klient som «ferdig»?
12. Hva ønskes å oppnås gjennom veiledning av ekstremister?

Drøfting:

13. Hvilke forutsetninger, personlighetskarakter, og utdanningsbakgrunn mener du de som jobber med veiledning bør ha?
14. Hvor bør ansvaret for veiledning av ekstremister ligge?
 - EXIT - nasjonalt
 - Kommune

- Private aktører
 - Private personer/pårørende
15. Hva tenker du om ideen at veiledning ut av ekstreme miljøer gis av tidligere ekstremister?
16. Hva er de sentrale utfordringer med å arbeide i dette feltet?
17. Opplever du at dere får politisk støtte?
- Hva mener du bør forandres?
18. Opplever du at Norge har en utfordring med ekstremister?
19. Hvordan tror du samfunnets holdning til veiledningen av ekstremister er?
20. Har du ytterligere refleksjoner du vil dele om temaene vi har diskutert i dag, eller noe vi ikke har berørt som du føler er viktig?

Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet **«Hvordan jobber man i Norge med å veilede folk ut av** **ekstreme miljøer?»**

I dette skrivet gis det informasjon om målene for dette forskningsprosjektet og hva prosjektet innebærer for deg.

Om forskningen og dets formål

Dette er et spørsmål til deg om å delta i mitt forskningsprosjekt i Sosiologi. Formålet med denne masteroppgaven er å få innsikt i og forståelse på *hvordan jobber man i Norge med å veilede folk ut av ekstreme miljøer*. Forskningsspørsmålet til prosjektet er «Hvilke tanker og perspektiver har ansatte som har erfaringer/kunnskap med veiledning av ekstremister om veiledningstematikken – muligheter og utfordringer, tilbudsstruktur og arbeidets framtid?». Det vil derfor utføres individuelle kvalitative intervjuer med ansatte som har arbeidserfaring med veiledning av folk ut av ekstremistiske miljøer, som vil gi innsikt i deres erfaringer, tanker og perspektiver rund dette temaet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Denne masteroppgaven skrives ved Sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen. Prosjektet ledes av meg, Rosa Rodriguez Escobar, under veiledning av Jan Skrobanek som er professor ved Sosiologisk instituttet.

Hvorfor er du inkludert i studien?

Målgruppen til dette prosjektet er ansatte som har arbeidserfaring og kunnskap om radikalisme og ekstremisme, og hvordan man i Norge veileder ekstreme personer ut av miljøet. Du har blitt invitert i å delta i dette prosjektet ettersom du oppfyller disse kriteriene.

Dette skrivet vil også bli gitt til andre informanter som skal delta fra ulike områder i Norge.

Hva innebærer prosjektet for deg?

Det vil bli utført individuelle kvalitative intervjuer med en varighet på om lag 30 – 45 minutter. Opplysningene dine vil bli tatt opp på lyd gjennom en båndopptaker. Opptaket vil

bli lagret som en fil på en harddisk som er passord beskyttet. Det er ingen andre enn forskeren selv som vil ha tilgang til lydopptaket.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Dersom du velger å delta behøver du heller ikke å svare på alle spørsmålene som blir stilt. Hvis det skulle komme spørsmål som du ikke ønsker å svare på, har du muligheten til å si «pass». Da går vi videre til neste spørsmål.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene blir bare brukt om deg til formålene fortalt om i dette skrivet. Opplysningene blir behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun forskeren som vil ha tilgang til opptaket, men transkripsjon av intervjuet vil bli gjort tilgjengelig for prosjektets forskningsrådgiver – Jan Skrobanek.
- Navnet ditt vil erstattes med et pseudonym både i intervjutranskripsjonen og i besvarelsen.
- Ditt navn og dine kontaktopplysninger vil bli lagres på en egen navneliste adskilt fra øvrige data og vil lagres i en kryptert fil.

Som deltaker i prosjektet skal du ikke kunne gjenkjennes i publikasjon av bevarelsen.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes senest august 2023. Etter prosjektets slutt vil både filen med personopplysninger, samt også opptak av intervjuene slettes fra forskerens datamaskin.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Opplysninger om deg vil bli behandlet basert på ditt samtykke. Vi behandler opplysninger om deg fordi forskningsprosjektet er vurdert å være i allmennhetens interesse, men du har anledning til å protestere dersom du ikke ønsker å bli inkludert i prosjektet.

På oppdrag fra Universitetet i Bergen har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å protestere
- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer eller å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- **Rosa Rodriguez Escobar**
Epost: Rosa.Rodriguez@student.uib.no
Tlf: +47 41302715

- **Jan Skrobanek**, professor på Universitetet i Bergen og prosjektleder i dette forskningsprosjektet
Epost: Jan.Skrobanek@uib.no
Tlf: +47 55589180

- **Universitetet i Bergen sitt verneombud: Janecke Helene Veim**
Epost: Janecke.Veim@uib.no
Tlf: 55 58 20 29
Tlf: 930 30 721

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Universitetet i Bergen sitt personvernombud
- System for Risiko og ETTERlevelse. Behandling av personopplysninger i forskningsprosjekter og studentoppgaver ved UiB.

Med vennlig hilsen,

Rosa Rodriguez Escobar

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvordan jobber man i Norge med å veilede folk ut av ekstreme miljøer?*», og har fått mulighet til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- ◆ å delta i et kvalitativt intervju
- ◆ at intervjuet registreres med lydopptak og lagret fremt til prosjektslutt, senest august 2023
- ◆ at mine personopplysninger lagres fremt til prosjektslutt, senest august 2023

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fremt til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Ved telefon-intervju skal muntlig samtykke gis, og/eller gis ved at deltakeren skriver dette per mail).